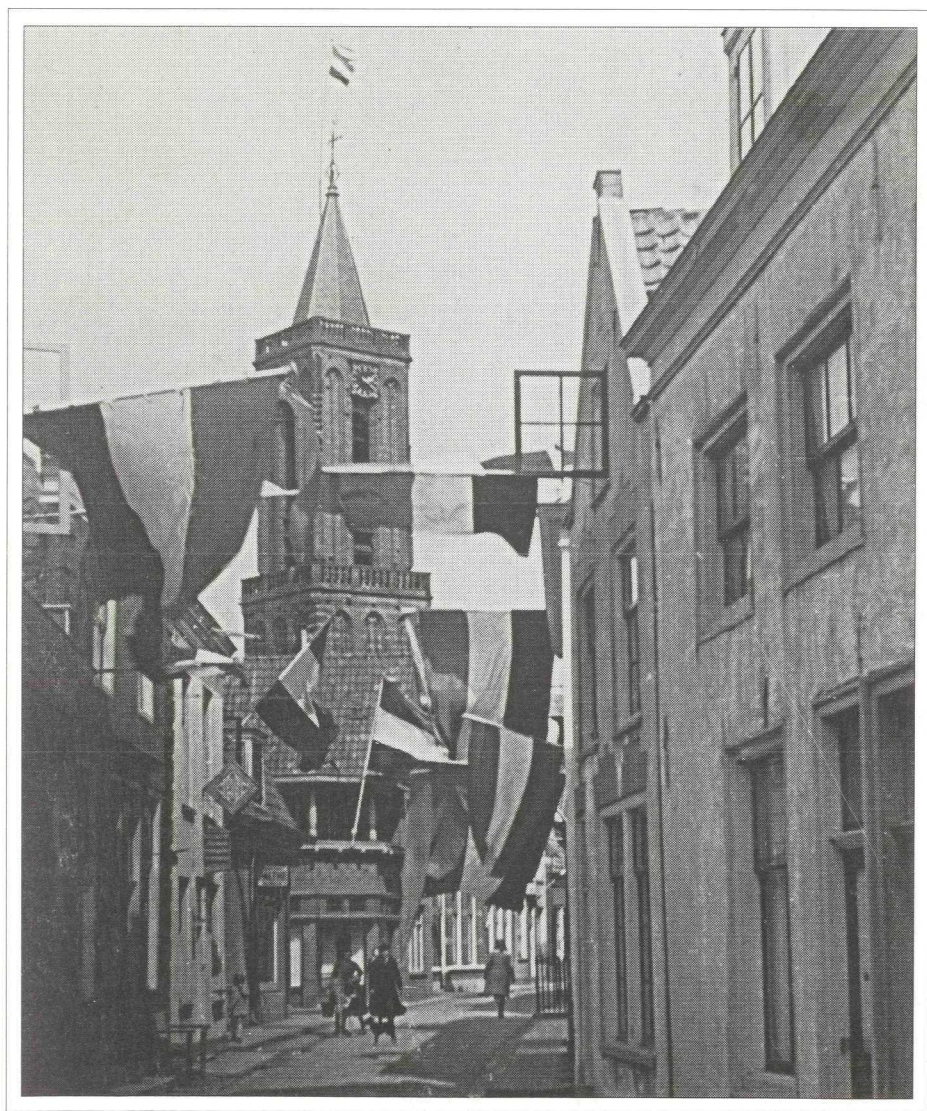

Jonker

vechtkroniek

*Uitgave
van de
Historische
Kring
Gemeente
Loenen*

NR. **2**
APRIL 1995

*De Historische Kring
Gemeente Loenen
is actief in Loenen,
Loenersloot
Nigtevecht
Nieuwersluis
en Vreeland*

VECHTKRONIEK
verschijnt twee maal per jaar

EINDREDACTIE:
Drs. R. Ubels
Rijksstraatweg 137
3632 AB Loenen
Tel. 02943-1456

REDACTIE:
Jhr. C. H. Beelaerts van
Blokland
E. E. Brandes-de Lestrieux
Drs. F. E. Brouwer
F. C. Jagt
Drs. J. J. M. A. M. Jonker-
Duynstee
C. J. de Kruijter
S. Verster

SECRETARIAAT HKGL:
Mevr. S. Griffioen
Mijndensedijk 27
3632 NT Loenen
Tel. 02943-1468

BANKRELATIE:
Rabo-Bank Loenen
Rek. nr. 31.06.54.017

DRUK:
Van Kralingen's drukkerij &
uitgeverij, Loenen

Terugblik op 1940-1945

Een stroom publicaties vergezelt de vijftigste herdenking van de Duitse capitulatie. Eén van die uitgaven is dit themanummer van de *Vechtkroniek*. Hierin staan de gebeurtenissen in Loenen, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigtevecht en Nieuwersluis in de jaren 1940-1945 centraal. Meteen na de oorlog concludeerde een medewerker van de illegaliteit, dat het georganiseerde verzet in de Vechtstreek er zonder kleerscheuren vanaf was gekomen. Dus valt er anno 1995 over deze periode niets te (ver)melden? Integendeel.

In zes artikelen blikken we terug op de periode 1940-1945. Archiefonderzoek, dagboeken en interviews met oudere inwoners van Loenen, Nieuwersluis en Vreeland liggen aan deze verhalen ten grondslag.

Een verrassing was het beschikbaar komen van de oorlogsdagboeken van het voormalige hoofd van de christelijke lagere school in Loenen, meester Johannes van Schie. Zodoende kunnen we in het artikel *Dagboeknotities van meester Van Schie* gedetailleerd lezen, hoe de bevordering van de Vechtstreek de oorlog aan den lijfe ondervond.

Dat deze tweede aflevering van de *Vechtkroniek* bovendien dertig procent dikker is dan de eerste, maakt dit themanummer over de Duitse bezetting extra de moeite waard. Dit alles is financieel mogelijk gemaakt door een subsidie van de Stichting SBB Fonds te Breukelen (voortgekomen uit de Spaarbank voor Breukelen).

Ruurd Ubels

INHOUD

Tussen 'goed' en 'fout'	3
Bijna was het raak in Vreeland	11
Dagboeknotities van meester Van Schie	12
Biografie Johannes van Schie	26
Burgemeesters in oorlogstijd	27
Onderdak in een veilig Vreeland	30
Cronenburgerbrug of Mussertbrug?	32

Foto voorpagina:

*Mei 1945,
Dorpsstraat te
Loenen. Vrij!
Foto: Bakkum*

Tussen 'goed' en 'fout'

Laag scheerden de Duitse gevechtsvliegtuigen in de meidagen van 1940 over de Vecht. Ze drukten de bevolking van Nieuwersluis, Nigtevecht, Loenen, Loenersloot en Vreeland met de neus op de feiten: Nederland was in oorlog. Gelukkig bleef de Vechtstreek de verwoestingen van een *Blitzkrieg* bespaard; voordat hier ook maar één schot was gevallen, capituleerde het Nederlandse leger. Pas na deze overgave (op 14 mei) maakten de inwoners van de noordelijke Vechtstreek kennis met Duitse militairen.

Her en der werden de ongenode gasten ingekwartierd. Bij particulieren, maar ook in hotels. Vooral het hotel 'Het Raedhuys van Cronenburgh' aan de Rijkstraatweg te Loenen (het huidige kantoor van Tupperware) was populair. Het 'Raedhuys' lag strategisch aan wat toen nog de doorgaande weg Utrecht-Amsterdam was.

Het uitblijven van gevechtshandelingen betekende overigens niet dat iedereen zonder kleerscheuren de verwarrende meidagen doorstond. Veel bewoners kregen te maken met diefstal en vernieling. Na de capitulatie regende het klachten; eerst zou men bestolen zijn door gefrustreerde Nederlandse militairen en daarna door uitgelaten Duitse soldaten. Kleding, wollen dekens, horloges, bestek - niets was veilig

geweest, zo vertellen de processen-verbaal uit die dagen.

Versillende burgers deden aangifte van kapotgeslagen meubilair en vernielde ruiten. In Vreeland bedroeg de schade aan het schoolgebouw bijna veertien gulden; een relatief laag bedrag, maar voor burgemeester en wethouders voldoende om schadevergoeding te eisen bij het ministerie van defensie.

Nationaal-socialisme

Met de komst van de Duitse bezetting maakte Vechtstreek niet voor het eerst kennis met het nationaal-socialisme. In Nederland was eind 1931 de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) opgericht door Anton Adriaan Mussert, hoofdingenieur bij de provinciale waterstaat van Utrecht, en griffieambtenaar C. van Geelkerken. Zij wezen spoedig na de oprichting van hun partij in het noordelijk Vechtgebied een NSB-kring ('afdeling') aan.

In politiek opzicht waren de agrarische dorpen Loenen, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigtevecht en Vreeland in die jaren confessionele bolwerken. De RKSP, de ARP en de CHU konden in de gemeenteraden rekenen op een ruime meerderheid. Niettemin werden tientallen inwoners van Loenen, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigte-

Gevorderde paarden worden in Loenen door de bezetter vanaf de Bloklaan weggevoerd. Foto: Bakkeun.

De spoorlijn Amsterdam-Utrecht ter hoogte van Nieuwersluis. De baan is in de laatste oorlogsmaanden opgebroken, de bovenleiding is geroofd en de dijken zijn ondermijnd. Foto: Bakkum.

vecht en Vreeland spoedig lid van de NSB-kring 'de Vechtstreek'.

In april 1935 deed de NSB voor het eerst mee aan verkiezingen; de Provinciale-Statieverkiezingen. Met een landelijke score van gemiddeld 7,91 procent deed de NSB velen versteld staan. Maar langs de Vecht was de NSB nog succesvoller. Zo behaalde behaalde Musserts partij in het district Loenen/Nieuwersluis tien procent van de stemmen. Ook in Loenersloot, Nigtevecht en Vreeland scoorde de NSB boven het landelijk gemiddelde.

Het stembussucces van de NSB zette zich na 1935 echter niet voort. Bij de Tweede-Kamerkiezingen in mei 1937 halveerde het NSB-electoraat bijna: 4,21 procent. Maar net als twee jaar eerder, was het resultaat in de Vechtstreek hoger dan het landelijk gemiddelde. In Loenersloot behaalde de NSB maar liefst 7,1 procent van de stemmen. Nigtevecht was een 'goede' tweede met 6,5 procent. Vreeland volgde met 4,8 procent. En Loenen/Nieuwersluis sloot de rij met 4,7 procent.

Verbazingwekkend, deze relatief grote aanhang in de Vechtstreek? Uit historisch onderzoek is al eerder duidelijk geworden, dat de grootste concentratie NSB-aanhang nogal eens werd aangetroffen in welvarende streken. En zo'n streek was de Vechtstreek. Ook in een 'gegoede' streek als het Gooi kon de NSB vóór de oorlog op relatief veel steun rekenen.

Bovendien was de Vechtstreek van oudsher in politiek opzicht altijd al 'rechts' georiënteerd geweest. In bij voorbeeld Loenen behaalden de

confessionele, de liberale en een aantal rechtse splinterpartijen in 1933 88,4 procent van de stemmen, terwijl dat cijfer voor heel Nederland 73,3 bedroeg. Die van oudsher rechtse oriëntatie van het electoraat vergemakkelijkt de overgang naar die nieuwe rechtse partij, de NSB.

Verzet

Nadat de Duitse bezettingsmacht zich in de loop van mei had geïnstalleerd, hernam in de Vechtstreek het dagelijks leven zijn gang. Verzet kwam slechts schoorvoetend tot uiting. Zo werd in de kerken gebeden voor de gevluchte regering en de leden van het Koninklijk Huis én werden anti-Duitse leuzen geschilderd op het (toen nog bestaande) spoorwegstation van Nieuwersluis. Een jaar later liep de verjaardag van koningin Wilhelmina (31 augustus 1941) uit op een demonstratieve aanhankelijkheidsbetuiging; met name in Loenen en Vreeland werden talloze oranje bloemen voor de ramen geplaatst.

Langzaam maar zeker ook werden burgers die als 'fout' bekend stonden, met de nek aangekeken. Vooral een kopersstaking bleek effectief. Toen in 1941 een SS-officier bij het gemeentebestuur van Loenen de antecedenten natrok van een Loenense SS-vrijwilliger, antwoordde burgemeester W.I. Doude van Troostwijk dat de ouders van deze jongeman een winkel hadden die niet meer zo goed draaide. „Wahr-scheinlich”, aldus de burgemeester in zijn Duitstalige, schriftelijke antwoord, moest de oorzaak hiervan gezocht worden in het NSB-lidmaatschap van de ouders.

Niettemin afficheerde de NSB zich nadrukkelijk in de Vechtstreek. Nadat twee geüniformeerde nationaal-socialisten op een zondag in augustus 1941 tussen Nieuwersluis en Loenen vier burgers van hun fiets hadden geslagen (onder het uitroepen van: „Joden! D'r uit!”), was voor burgemeester W.I. Doude van Troostwijk de maat vol. Hij eiste excuses van de in Vreeland woonachtige NSB-kringleider, zijn broer (!) H.J. Doude van Troostwijk.

De kringleider zag echter geen enkele reden in te binden. Integendeel. In zijn schriftelijke antwoord riep hij de burgemeester van Loenen op te voorkómen, dat „leden der N.S.B. waaronder ook ik persoonlijk, herhaaldelijk worden uitgescholden, beschimpt, beledigd en bedreigd, in Uw Gemeente”. Ook kinderen uit nationaal-socialistische gezinnen zou het leven zuur worden gemaakt. „Ik maak U er op attent, dat de kinderen der Nationale Jeugdstorm, die op de „Vijverhof” gaan oefenen, door een volwassen persoon door Uw gemeente moeten worden begeleid, daar zij anders niet veilig zijn!” Zelf was H.J. Doude van Troostwijk niet van plan zich „verder straffeloos te laten uitjouwen en uitschelden”. Daarom stelde hij „bij voorbaat” de burgemeester van Loenen „verantwoordelijk voor elke daad van geweld die tegen een lid van de N.S.B. wordt verricht”.

Illegaliteit

Naarmate de bezetting vorderde, voerde de bezetter de druk op. Joden werden gedeporteerd en volwassen mannen werden opgepakt om te werk gesteld te worden. Dat leidde in de zomer van 1942 tot de oprichting van de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers (LO).

Aan de wieg van de LO stond Frits Slomp, een gereformeerde predikant uit het Overijsselse Heemse. Onder de schuilnaam Frits de Zwerwer reisde hij stad en land af om via zijn kerkelijke relaties lokale LO-commissies van de grond te krijgen. Die commissies verzamelden de namen van degenen die een onderduikadres zochten. Door die namen met andere commissies uit te wisselen, zag de LO kans duizenden te laten onderduiken.

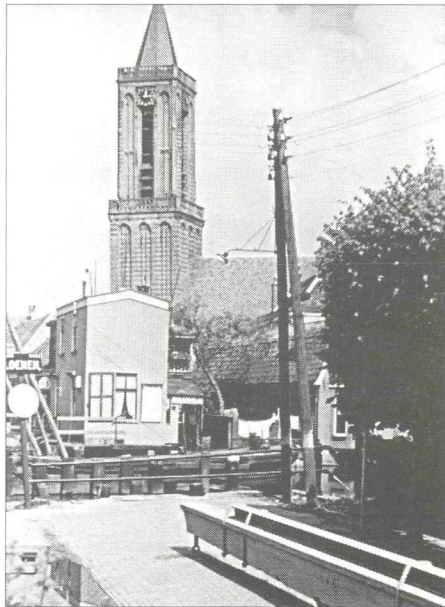
Inmiddels was de georganiseerde illegaliteit in Loenen en omgeving op gang gekomen. Moeizaam, dat wel. En dat was niet zonder reden,

herinneren diverse oud-illegalen zich vijftig jaar na dato: terwijl in veel andere delen van het land de bezetter met harde hand regeerde, bevond de noordelijke Vechtstreek zich in een relatief rustig gebied.

Mede om deze reden werd al vrij snel een aantal voornamelijk joodse onderduikers in de Vechtstreek ondergebracht. Onder meer in de korenmolen tussen Loenen en Vreeland. Het bleef echter bij een klein aantal. „Het was hier het hartje van het land. Mannen die vluchten voor de arbeidsinzet, gingen eerder in de richting van het dun bevolkte Friesland en de polders”, weet een oud-illegale werker nog.

Ondanks deze activiteiten, richtte Slomp medio 1943 samen met de gereformeerde predikant I. Groenberg te Nederhorst Ten Berg een LO-district op voor de Vechtstreek. Het ondergrondse werk dat daar reeds werd verricht, was te versnipperd, vonden beide heren. Op 11 juni 1943 vond in de consistorie van de Gereformeerde Kerk te Breukelen de oprichtingsvergadering van het LO-district 'de Vechtstreek' plaats. Onder de 21 aanwezigen bevonden zich illegale werkers uit Loenen, Loenersloot, Nigtevecht en Vreeland.

Dat men hier in een relatief rustige omgeving opereerde, betekende niet dat de bezetter de Vechtstreek links liet liggen. Eind 1943 kroop

*Op last van de Duitse bezetter wordt in het voorjaar van 1945 de ophaalbrug tussen Loenen en Oud-Over afgebroken.
Foto: Bakkum.*

de illegaliteit door het oog van de naald, toen in de consistorie van de Gereformeerde Kerk in de Dorpsstraat te Loenen een vergadering van het LO-district 'de Vechtstreek' werd gehouden. Plotseling arriveerden leden van het verzet in Mijdrecht en Abcoude met de mededeling, dat de *Grüne Polizei* alle dorpen langs de Vecht uitkamde op illegalen en onderduikers. Alle aanwezigen wisten vóór aankomst van de Duitsers te ontkomen.

Deze afloop is symbolisch voor het illegale werk in de noordelijke Vechtstreek. Vlak na de oorlog concludeerde een oud-verzetsman in de top van de LO dat 'de Vechtstreek' het enige LO-district is geweest, dat er in de bezetting „zonder kleerscheuren vanaf is gekomen”.

Dat geldt ook voor een groot deel van het overige illegale werk. Zo vaak als nodig was, heeft bij voorbeeld de Loenense drukkerij Van Kralingen ongestoord valse documenten kunnen drukken. Tevens werd vanuit deze drukkerij het illegale *Trouw* verspreid.

De toenmalige gemeentesecretaris L.J. den Hollander was betrokken bij de vervalsing van

onder meer persoonsbewijzen. Als rechterhand van de burgemeester was zijn rol dusdanig, dat hij zijn medewerking kon verlenen aan de 'overval' op het Loenense bevolkingsregister op 3 januari 1945. Op klaarlichte dag namen op de fiets twee illegalen uit Nieuwer ter Aa het voor de Duitsers zo waardevolle register weg. In de dagen daarna werden door leden van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) ook de bevolkingsregisters van onder meer Vreeland en Loenersloot weggehaald. Na de oorlog kwamen enkele registers tevoorschijn bij houthandel Hulsman in Nieuwersluis.

Wapendroppings

Door de Nederlandse regering in ballingschap werden in september 1944 de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) in het leven geroepen. In de laatste fase van de oorlog zouden de BS onder meer via sabotage de geallieerde legers een handje moeten helpen. Daartoe werden 's nachts op verschillende plaatsen in het bezette Nederland wapens gedropt.

De oprichting van de BS betekende min of meer het einde van de LO in de Vechtstreek. Alles „wat in de LO enigszins gemist kon worden, ging over in gewapend verzet in BS verband”, aldus een ooggetuige.

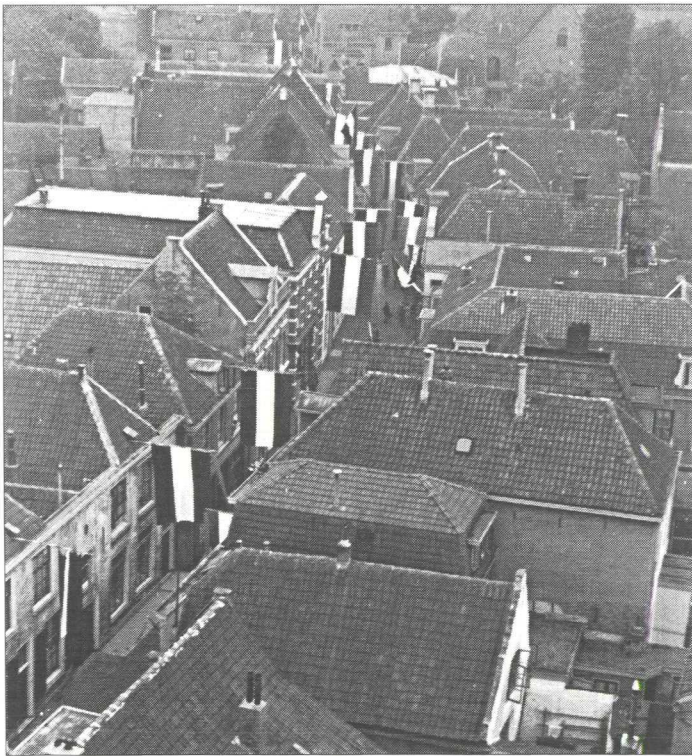
De georganiseerde illegaliteit in Loenen, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigtevecht en Vreeland zette het werk onder BS-vlag voort.

Hoewel de illegaliteit eind 1944 al over wat wapens beschikte - in 1942 en 1943 waren de wapens opgevestigd die het Nederlandse leger na de capitulatie in de Vinkeveense Plassen had geworpen - kwamen ook hier in het najaar van 1944 wapendroppings op gang.

In opdracht van onder meer de commandant van het BS-district 'de Vechtstreek', ir. A.F.U. Krikke ('van Breukelen'), werden twintig afwerpterreinen gezocht in de weilanden tussen Kockengen en Wilnis (om vergissingen bij de geallieerde piloten te voorkomen, lagen alle afwerpterreinen aan de westzijde van het Merwedekanaal, het huidige Amsterdam-Rijnkanaal). Via een illegale zender in Kockengen werd 'Engeland' op de hoogte gebracht van de afwerpterreinen.

Begin september 1944 gingen de droppings van start; eerst één-à tweemaal per week, later bijna iedere nacht. Was een dropping succesvol

*Mei 1945: de vlag kan in alle vrijheid weer uit!
(Dorpsstraat, Loenen)
Foto: Bakkum*

verlopen, dan werden de wapens die verdeeld moesten worden onder de groepen ten oosten van het Merwedekanaal (het huidige Amsterdam-Rijnkanaal), verstopt bij houthandel Hulsman aan de westzijde van het kanaal.

Verscholen onder allerlei rommel, in rieten fietsmanden, onder hout in handkarren werden de wapens vervolgens naar de dorpen langs de Vecht gesmokkeld. Daarna werden de BS'ers op boerderijen wegwijs gemaakt met Engelse wapens. Die instructies waren veelal in handen van illegalen die eerder in het Nederlandse leger hadden gediend.

Omdat niemand zich 's avonds van de bezetter op straat mocht vertonen, vonden de instructies overdag plaats. Echt schieten was er dan ook nauwelijks bij; het bleef veelal bij een uurtje theorie.

Wonder boven wonder is de smokkel van de gedropte wapens in de Vechtstreek maanden achtereen goed gegaan. Totdat twee weken vóór de bevrijding, in de morgen van 23 april 1945, de illegale werkers Johannes Mijwaart uit Vreeland (28) en Jacobus de Ronde uit Kortenhoef (28) werden betrapt bij de (niet meer bestaande) brug in Nieuwersluis over het Merwedekanaal. Zij vervoerden in hun bakfiets wapens voor de illegaliteit in Vreeland en Nigtevecht.

Dezelfde avond nog werden ze bij slot Loenersloot, waar een onderdeel van de Wehrmacht was gelegerd, zonder enige vorm van berechting gefusilleerd.

Rolls Royce

In het laatste half jaar van de bezetting werd de Vechtstreek niet alleen verrijkt met een onderdeel van de BS. Loenen kreeg eveneens een afdeling van de illegale inlichtingen- en koeriersdienst Rolls Royce. Dit dorp lag immers strategisch aan de spoorlijn Amsterdam-Utrecht en vlakbij het Merwedekanaal. Regelmatig voerden geallieerde piloten aanvallen uit op het spoorwegstation te Nieuwersluis, op de spoorlijn zelf, op de brug over het Merwedekanaal tussen Loenen en Loenersloot en op het scheepvaartverkeer.

Het was voor de geallieerden van belang te weten, waar de Duitse troepen in het westen van het land gelegerd waren en in hoeverre de beschietingen het gewenste resultaat hadden

*De burgemeester van Loenen, W.I. Doude van Troostwijk, terug op zijn post.
Foto: Bakkum.*

gehad. In Loenen hielden bakker Jan van Angeren, gemeentambtenaar Gerrit van Hofwegen, schoolmeester John Uidenboogaard en de in Loenen ondergedoken spoorwegman Piet Fakkeldij, een zwager van Van Angeren, zich met dit werk bezig. Zes jongedames, Mien van Angeren, Christien Hulsman, Miel de Jongh, Mientje Logger, Teunie Lokhorst en Loes Tukker-Logger, completeerden als koeriers het geheel.

„Als er een bombardement was geweest, ging ik er op af. Toen die vliegtuigen afgezwaaid waren, ging ik kijken. Je zette je gegevens dan heel kort op papier”, herinnert Fakkeldij zich. Deze werkwijze was kennelijk een succesvolle. De Rolls Royce-berichten uit die tijd staan bol van de gegevens over de resultaten van geallieerde beschietingen, door de bezetter aangelegde wegversperringen, lokaties van schuttersputten, de resultaten van Duitse razzia's, arrestaties van illegalen, Duitse troepenverplaatsingen enzovoorts.

Eenmaal in het bezit van de gewenste informatie, was het voor de medewerkers van Rolls Royce zaak de gegevens zo spoedig mogelijk 'aan de overkant' te krijgen. Koeriers namen deze mee naar Breukelen of Amsterdam. Van daaruit werden ze doorgeseind naar Engeland.

*In de laatste oorlogsdagen is de oude klapbrug van Vreeland door de bezetter vernietigd.
Foto: Coll. Aalderink*

Liquidatie

Eerder memoreerden we de moord op Johannes Mijwaart en Jacobus de Ronde. In de avond van de 22e februari 1945 werd brugwachter P. Nouwen van de Cronenburgerbrug in de Bloklaan (tussen Loenen en Oud-Over) geliquideerd door de illegaliteit.

„Op 22 Febr. j.l. omstreeks half 10 's avonds drongen 3 in Duitse uniform gekleedde personen de woning binnen van P. Nouwen”, zo begint het rapport dat Rolls Royce van de gebeurtenis opstelde. „Zij hebben een grondige huiszoeking gedaan, terwijl er één Nouwen met een revolver in bedwang hield, klaarblijkelijk zochten ze een persoon in dat huis. Nadat zij met de huiszoeking klaar waren, dwongen ze Nouwen naar buiten te gaan (...). Nauwelijks was hij op de brug, of Nouwen werd door 15 kogels (...) gedood. Daarop namen de Duitsers de vlucht (...). Volgens Stach, commandant van de Luchtpost in de gemeente Loenen zou de aanslag op hem bedoeld zijn geweest. Hij komt 's avonds veel bij Nouwen, vandaar de huiszoeking. Dien avond was hij juist niet aanwezig.”

Na de moord op Nouwen hield Loenen de adem in. Zou de Duitse bezetter tot represailles overgaan? Inderdaad werd direct een lijst opgesteld met namen van burgers die gegijzeld moesten worden. Maar bij het opstellen van die lijst bleef het. „Stach heeft getelefoneerd met majoor Kremer van de Wehrmacht-

kommandantur in Utrecht”, wist de medewerker van Rolls Royce. „Er zullen naar alle waarschijnlijkheid geen represailles genomen worden, daar de betrokkene een “Nederlands burger” was. Anders zou het zijn als een Duits militair gedood zou worden, dan zou heel Loenen afgebrand worden.”

Volgens Rolls Royce was Nouwen ooit een half jaar lid van de NSB geweest, werd hij uit de partij gezet „wegens zijn onbeschoft optreden”, maar was hij „de laatste tijd sympatiserend lid”. In deze periode had hij „ongevraagd alle inlichtingen aan Duitse politieautoriteiten” verstrekt. Zo zou hij zijn overbuurman aan de Duitsers hebben verraden en de hand hebben gehad in de uitlevering van vijf Loosrechtse illegalen aan de SD.

Rest de vraag, wie voor de liquidatie van Nouwen verantwoordelijk is geweest. In juni 1945 rapporteerde de oud-commandant van de BS-Loenen, I.J. Mulder, aan de Adviescommissie Rechtsherstel en Beheer te Utrecht, dat Nouwen „destijds” was „doodgeschoten door illegalen”. Ooggetuigen hebben bovendien verklaard, „een stem” te hebben herkend van „iemand uit een naburig dorp”, die „tot een zogenaamde ondergrondse knokploeg behoorde”. Was dat naburig dorp Loosrecht? Een naoorlogs verslag van het voormalige verzet meldt, dat verzetsmensen uit deze gemeente al eens in september 1944 hadden getracht Nouwen „neer te schieten wegens collaboratie”.

Het lijkt derhalve voor de hand liggend, dat de groep-Loosdrecht enkele maanden later Nouwen opnieuw heeft opgezocht. Te meer daar Nouwen als inwoner van het buurtschap Oud-Over woonachtig was in de gemeente Loosdrecht.

Verplicht graven

De opmars van de geallieerde legers was in het voorjaar van 1945 niet meer te stuiten. De Duitse bezetter in de Vechtstreek werd hierdoor aangespoord verdedigingswerken aan te leggen. De Loenerslootse brug over het Merwedekanaal werd met betonnen obstakels gebarricadeerd en de ophaalbrug over de Vecht in Loenen werd op last van de Wehrmacht afgebroken. In Vreeland werd de Oude Brug opgeblazen en de Nieuwe Brug van explosieven voorzien. Ten oosten van de Vecht werden stukken land onder water gezet. Bovendien werd besloten langs de provinciale weg tussen Loenen en Vreeland schuttersputten te graven.

Voor het doorsteken van dijken en het graven van schuttersputten riep *Organisation Todt* Nederlandse mannen op. Maar met de bevrijding in zicht, lieten zij zich niet zo snel ronselen. Ook niet toen een loon van vijf gulden per dag en 330 gram extra brood in het vooruitzicht werd gesteld.

Op 19 april 1945 sommeerde de NSB-burgemeester van Loenen en Vreeland, H.J. Doude van Troostwijk, 'zijn' burgers zich aan te melden voor het graafwerk. 120 inwoners van Loenen moesten zich vrijdag 20 april om acht uur 's morgens melden. „Indien het gevraagde aantal zich niet tijdig meldt zal door de Duitse weermacht tot vordering van arbeidskrachten worden overgegaan.”

Die 120 man meldden zich echter niet. Slechts twee kwamen opdagen. De Duitsers sloegen hard terug met een razzia, waarbij nog dezelfde dag 25 mannen werden opgepakt.

De volgende morgen meldden zich 'slechts' veertig gravers. Daarop werden de nederlands-hervormde predikant H.N. van Hensbergen, zijn gereformeerde collega A. Hordijk en een viertal andere vooraanstaande Loenenaren door de bezetter in slot Loenersloot vastgezet.

Na een paar uur werden de beide predikanten echter vrijgelaten op voorwaarde dat zij hun best zouden doen het aantal arbeiders op 120 te brengen. Bovendien werd bedreigd een aantal huizen in brand te steken. Iedereen sloeg de schrik om het hart, behalve NSB-burgemeester H.J. Doude van Troostwijk. „Dan moet de bevolking ook maar niet zo dom zijn”, was zijn laconieke commentaar op de terreur van Duits zijde.

*Leden van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) na de bevrijding op pad voor de arrestatie van NSB'ers.
Foto: Bakkum.*

De maatregelen van de bezetter zetten zoden aan de dijk. De georganiseerde illegaliteit riep, nu het leven van onschuldige mensen in gevaar was, de bevolking op te voldoen aan de eisen van de bezetter. Een paar uur later beschikten de Duitsers over ongeveer 130 arbeiders. Anderhalve week lang, tot en met 4 mei, hebben zij in Loenen, Vreeland en Overmeer (bij Nederhorst den Berg) verdedigingswerken aangelegd.

Bevrijding

De gebeurtenissen op 20 en 21 april 1945 blijken achteraf de laatste stuipreukingen van de bezetter te zijn geweest. De Duitse capitulatie op 5 mei betekende het einde van vijf jaar vreemde overheersing.

Vanaf dat moment kon de BS in Loenen, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigtevecht en Vreeland de wapens daadwerkelijk te voorschijn halen. NSB'ers, een klein aantal SS'ers en een handvol Duitse Wehrmachtssoldaten werden opgepakt en vastgezet in de Koning Willem III-kazerne te Nieuwersluis.

De bezetter hoefde uiteindelijk niet daadwerkelijk bevochten te worden. Bijna vijftig jaar na dato herinnert een voormalige verzetsman uit Loenen zich, dat hij vlak voor de Duitse capitulatie de opdracht kreeg zijn peloton van de BS

gerekend te houden om - indien noodzakelijk - de Loenerslootse brug voor opblazen te behoeden. „Dan hadden we werkelijk naar voren moeten komen en hadden we tegenover beroepssoldaten gezeten”, verzucht hij. „Daar heb ik toen slapeloze nachten van gehad.”

Ruurd Ubels

BRONNEN

- Gereformeerde Kerk Loenen a/d Vecht, notulen kerkeraadsvergaderingen (1933-1945)
- Gemeente-archief Loenen
- Gemeente-archief Vreeland
- Provinciekantoor Utrecht, Utrechtsch Dagblad, banden april t/m juni 1933, april t/m juni 1935, april t/m juni 1937 en april t/m juni 1939.
- Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (RIOD), Amsterdam, archief LO/LKP
- RIOD, Amsterdam, archief NBS
- RIOD, Amsterdam, archief NSB
- RIOD, Amsterdam, archief RvV
- RIOD, Amsterdam, archief RR

Vraaggesprekken

- P. Fakkeldij
- C. Hulsman
- W. Verhage

*Bij de bevrijding van ons land: controle door de Binnenlandse Strijdkrachten aan de Provinciale Weg in Vreeland.
Foto: Coll. Aalderink*

Bijna was het raak in Vreeland...

„Maandag 1 januari 1945: Nieuwjaarsdag in Vreeland. Vorstweer. Redelijk mooie dag. Vliegtuig neergestort!”, aldus een aantekening in mijn bewaarde dagboek uit de oorlogsjaren 1940-1945. In januari 1989 maakte ik van dit gebeuren een historisch verslagje.

„... één-motorig vliegtuig kwam uit een formatie met motorstoring naar beneden (Vreeland), kwam uit westelijke richting over het weiland recht op het dorp Vreeland af! De piloot wist zich nog uit dit vliegtuig te werken, dat echter al te laag bij de grond was om de parachute te (kunnen) openen. Ten westen van boerderij 'Van Zwieten' ('Ora et Labora' aan de Boterweg) sloeg de piloot met zijn hoofd dwars door het ijs in de sloot en was op slag dood. Het (Duitse) toestel, een Focke Wulf, zeilde onbemand en laag over het dorp Vreeland en kwam ongeveer een kilometer ten oosten van het dorp in de Dorssewaardse polder terecht. Ontwortelde een boom in het land van boer Van Beusekom en boorde zich diep in de bevroren kleibodem.”

Bodenplatte

Later onderzoek bracht aan het licht, dat het een Duits jacht- en duikbommenwerper was van het type FW 190-A8, serienummer W739159. Het behoorde tot de groep 3 Staf-fel/JG L en had als basis het vliegveld Twente. Vlieger op deze fatale vlucht was Feldwebel F.W. Kilian.

Kilian maakte op die eerste dag van 1945 deel uit van operatie *Bodenplatte*. Deze operatie was een eind 1944 in het geheim opgezette verrasingsaanval. Deze grootscheepse operatie, met 11e beschikbare vliegtuigen, was gericht op de reeds in Noord-Frankrijk, België en Nederland door de geallieerden bezette vliegvelden. De Duitsers leden grote verliezen: tal van toestellen werden door eigen luchtafweergeschut neergehaald, daar deze kennelijk niet op de hoogte was van deze *raid*.

Bodenplatte startte op 1 januari 1945 vanaf vliegveld Twente.

Het doel van Kilian was het Belgische vliegveld Maldegem. Vermoedelijk werd Kilians toestel al op de heenweg aangeschoten door een vijandelijke jager, gezien de piloot van zijn boordgeschut gebruik had gemaakt. Gevonden lege hulzen in het wrak maken deze veronderstelling waarschijnlijk.

Het lichaam van Kilian werd door de Duitsers geborgen en tijdelijk opgebaard in de koepel van het huis 'Vrederust' aan de Bergseweg (bij Van Leers Vatenfabriek). Later werd de Duitse piloot in Enschede begraven.

Berging

Zaterdag 21 oktober 1978: begin van de bergingsoperatie; met drie man wordt met de schop gegraven en gevonden worden een oliekoeler, vele stukken aluminium en een pantserring.

Andere dagen wordt verder gegraven in de zware klei, met de schop. Gevonden worden 20 mm.-hulzen, één granaat, twee elektromotoren, een dekseltje met tekst en een stuk hoofdflieger met gat voor bevestiging boordkanon. Er komt trekker-hulp en een landingspoot wordt geborgen, 20 mm.-hulzen en veel aluminium.

Op donderdag 9 november worden geborgen het 20 mm.-kanon, één mitrailleur en een pantsersplaat.

Er zijn dagen dat niets wordt gevonden. Maar op zaterdag 2 december wederom een landingspoot, propellerblad en enkele cilindres. Tot slot komt op de laatste dag een zware Atlaskraan eraan te pas. Gevonden: een cilinder en een propellerblad.

Er wordt geconstateerd dat het toestel vier vijf meter diep in de grond zat. Op 2 à 2,5 meter diepte had men bij de opgraving al veel last van het grondwater!

Dagboeknotities van meester Van Schie

Het toenmalige hoofd van de christelijke lagere school in Loenen, meester Johannes van Schie, hield in de oorlogsjaren een dagboek bij. Hierin schreef hij bijna elke dag, al was het soms niet meer dan een enkele regel. Zijn eerste notities dateren van augustus 1939. Na de bevrijding is hij er nog een tijdje mee doorgegaan.

Soms schreef Van Schie niet zelf, maar dicteerde hij zijn zonen Cor (de oudste) en Rien (de middelste). Dolf (de jongste) mocht toen nog niet meedoen, maar licht vijftig jaar later het een en ander toe.

Van Schie noteerde in zijn dagboeken niet alleen wat er in zijn gezin en in de gemeente Loenen voorviel, maar ook volgde hij de voortgang van de oorlog in de rest van Nederland en ver daarbuiten.

In hoeverre zijn notities voor honderd procent met de werkelijkheid overeen komen, of dat zij door hun beknoptheid nu misschien niet meer helemaal worden begrepen, doet er niet zoveel toe. Wat telt, is dat iemand de werkelijkheid zoals hij die toen beleefde, heeft vastgelegd.

Zen bescheiden selectie uit het oorlogsdagboek van Van Schie diende voor dit artikel als uitgangspunt. Zijn notities worden aangevuld met gesprekken, krantenberichten en anekdotes, die betrekking hebben op de Tweede Wereldoorlog.

*Hitler-Duitsland bezet
ons land.*

ALGEMEEN HANDELSBLAD,

Vrijdag 10 Mei 1940

Proclamatie van H.M. de Koningin:

Mijn Volk,

Nadat ons land met angstvallige nauwgezetheid al deze maaanden een stipte neutraliteit had in acht genomen en terwijl het geen ander voornemen had dan deze houding streng en consequent vol te houden, is in den afgelopen nacht door de Duitse weermacht zonder de minste waarschuwing een plotselinge aanval op ons gebied gedaan. Dit niet-tegenstaande de plechtige toezegging, dat de neutraliteit van ons land zou worden ontzien, zoolang wij haar zelf handhaafden. Ik richt hierbij een vlammend protest tegen deze voorbeeldlooze schending van de goede trouw en aantasting van wat er tussen beschaafde staten behoorlijk is.

Ik en Mijn Regeering zullen ook thans onzen plicht doen. Doet gij den Uwe, overal en in alle omstandigheden, ieder op de plaats waarop hij is gesteld, met de uiterste waakzaamheid en met die innerlijke rust en overgave, waartoe een rein geweten in staat stelt.

WILHELMINA

10 Mei 1940. Duitsers vallen Nederland, België en Luxemburg aan.

12 Mei 1940. Pinksteren (Zondag). 's Morgens geen kerk, 's avonds wel, onder Ds. Groeneweg. Indrukwekkend.

13 Mei 1940. Pinkster-Maandag. Vader moet van 6-10 voormiddag op het Gemeentehuis naar de radio luisteren. Kerkdienst onder Gerard van Moorsel. 't Vee wordt weggedreven.

In de laatste maanden van de oorlog beschieten geallieerde piloten regelmatig de spoorlijn Amsterdam-Utrecht en (de bruggen over) het Merwedekanaal. Onder meer de brugwachterswoning te Nieuwershuis wordt geraakt...

's Middags komt even oom Herman uit Goor.
's Avonds 6 uur wordt Oud-Over geëvacueerd.
's Avonds 7 uur vergadering op 't Gemeentehuis over evacuatie. Cuvelier en Hatman ¹⁾ komen een nacht slapen.

14 Mei 1940. Grote doortocht van troepen v.d. Grebbe maar vooral uit Amersfoort. Evacuatie van Loenen gaat niet door. Rotterdam gebombardeerd. Utrecht met vernietiging bedreigd. Grote brand te Amsterdam. Generaal Winkelman besluit om ongeveer 7 uur de strijd te staken. Cuvelier en Sundermijer komen slapen. Ze zijn erg overspannen.

15 Mei 1940. Ongeveer 12 uur begint de doortocht van Duitse troepen. Ze vertellen dat Arnhem en Oosterbeek zijn gespaard, maar Wageningen ligt plat. Ongeveer 6 uur komen andere troepen, voetvolk, artillerie, bagagewagens, met tussenpozen tot ongeveer 12 uur 's nachts onafgebroken doortrekken. In Loenen worden ook enige honderden ingekwartierd, o.a. in de Pastorie en N.H. Kerk, maar niet in de school.

16 Mei 1940. De troepen blijven nog een dag omdat een geweldige stroom gemotoriseerde troepen van Amsterdam naar Utrecht trekt. 't Begint om ongeveer 12 uur tijdens een concert van Duitse stamfuzikanten en duurt tot diep in

de nacht bij maneschijn voort. We krijgen weer een krant: Het Algemeen Handelsblad.

Dolf van Schie vertelt: „Het concert door Duitse stamfuzikanten werd gegeven in de Spinnerie.”

17 Mei 1940. De Duitsers vertrekken ongeveer 9 uur en een nieuwe stroom veldartillerie trekt door vanaf 10 tot 3 uur. De kerk wordt weer schoongemaakt. Morgen zal de vaste bezetting van 200 man komen.

20 Mei 1940. De school begint weer.

24 Mei 1940. 't Zwemmen is 3 weken verboden. 't Leger wordt voor de helft gedemobiliseerd. De Duitsers hebben Het Kanaal bereikt. Walcheren geeft zich over.

28 Juli 1940. We krijgen Duitse soldaten 1 nacht te slapen.

15 October 1940. Twee Duitse soldaten van de Feldgendarmerie komen de schoolruimte bekijken.

26 October 1940. We krijgen een Duitse soldaat ingekwartierd. Hij heet Schaible.

6 November 1940. We krijgen nog een Duitse soldaat. Hij heet Dangel.

Een kerstliedje uit 1940:

De Engelsen kwamen bij nachte
 Ze vlogen heel hoog door de lucht
 De moffen die lagen te wachten
 Al achter het afweergeschut
 Daar hoort men sirenes loeien
 De bommen die vallen al neer
 Ze raken slechts schapen en koeien
 Maar 't vliegveld dat was er niet meer.

6 november 1940. We kregen 6 mud cokes voor het tijdvak van 15 December tot 31 Januari. Het fornuis wordt in de kamer gezet.

1 Januari 1941. Adolf Hitler voorspelt in zijn Nieuwjaarsrede dat hij in 1941 de eindoverwinning zal behalen.

17 Januari 1941. Schaible komt terug van verlof. Hij vertelt dat Dangel niet terugkomt en dat ze Maandag vertrekken.

20 Januari 1941. Loenen heeft geen bezetting meer.

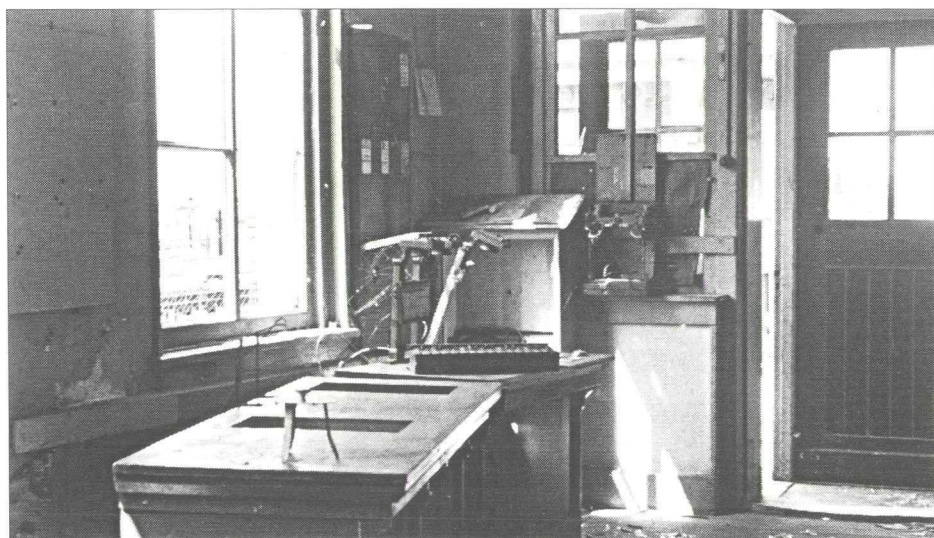
Dolf van Schie vertelt: „Een van de dingen die ons opviel in het gedrag van de Duitsers, was dat ze rustig liepen te eten op straat. Zoiets zouden wij als kind - en zeker als kind van het hoofd van de school - niet in ons hoofd halen. Eten op straat werd gezien als een gebrek aan opvoeding. Maar het bezettingsleger liep dus

rustig te eten wij ergerden ons daaraan. Temeer, omdat wij steeds minder te eten hadden en zij blijkbaar niet.

Het leverde wel stof op voor anekdotes. Eén gaat over De Jager, aannemer en voorzitter van het schoolbestuur. Hij moest vaak met mijn vader naar Den Haag om dingen te bepleiten voor de school. Ze gingen dan met de trein en daarin zaten ook vaak Duitse militairen. De Jager knoopte graag een praatje met hen aan. Hij praatte wel altijd expres heel goed Nederlands. Op een keer zegt-ie (en hij zorgde ervoor om flink hard te spreken): 'Moet je nou es luisteren wat er is gebeurd. Er zijn een paar Duitse krijgsgevangenen in burgerkleden ontsnapt uit een gevangenis in Engeland. Ze lopen op straat en toch worden ze meteen weer gevangen genomen. Hoe kan dat?'

'Ich weisz nicht,' zeggen die Duitsers. Waarop De Jager keihard door de coupé brult: 'Omdat ze weer 'ns op straat liepen te vreten!' 'Wie bite?' vragen de Duitsers. Ze hadden niet eens in de gaten dat ze in de maling werden genomen!'

10 Februari 1941. Begin Februari gaat de NSB in de grote steden 'marcheren', of - zoals ze zeggen - de straat veroveren. Gevolg: relletjes te Amsterdam. Er vallen 9 doden. De Joden krijgen de schuld. Daarom breken Jodenvervolgingen uit met als gevolg algemene staking te Amsterdam op 25 en 26 Februari.

...evenals de seinkamer van
 het spoorwegstation te
 Nieuwersluis.
 Foto's: Bakkum.

1 Maart 1941. Voor straf moet Amsterdam 5 miljoen gulden betalen, Hilversum 2,5 miljoen en Zaandam 0,5 miljoen.

10 Mei 1941. Rudolf Hess vlucht per vliegtuig naar Schotland.

Dolf van Schie: „Een uitdrukking uit die tijd was: ‘Laat-ie Hess heten.’ Dat zit zo: In Mei 1941 nam de plaatvervanger van Hitler, Rudolf Hess, een poging om op eigen initiatief vrede te sluiten met Engeland. Zo luidt tenminste de officiële lezing.

Hier in Nederland werd gezegd: Hess is overgelopen naar de Engelsen. Dat werd gezien als een gunstige ontwikkeling, waar de bevolking weer moed uit putte. Als iets meezat, zei men sindsdien ook: ‘Laat-ie Hess heten’. Dus als De Jager iets moest timmeren of verbouwen op school en hij was klaar, dan riep hij ook: ‘Laat-ie Hess heten.’

22 Mei 1941. Verschillende spoorlijnen in ons land buiten gebruik. Bijv. Rotterdam-Utrecht-Amersfoort-Apeldoorn.

9 Juli 1941. In de nacht van Maandag op Dinsdag vallen er in Nieuwersluis 2 niet-ontplofte granaten van de luchtafweer. Veel glas kapot, een gat in de weg en 2 konijnen dood, maar geen mensen.

Mevrouw van Schaick, Nieuwersluis: „Op 8 juli 1941 viel er een granaat bij onze voordeur. Alles was kapot: de ruiten, de voordeur, meubelen, noem maar op. Er zaten ook gaten in de muren. Maar gelukkig leefden we nog.”

17 Juli 1941. Cor en Rien rijden de hele dag turf.

8 September 1941. In Utrecht wordt een NSB'er begraven die is gestorven van een moordaanslag. Een andere NSB'er wordt ernstig gewond bij relletjes op 't Vreeburg.

18 September 1941. De bezittingen van Oranje worden verbeurd verklaard. De paleizen worden geplunderd.

12 October 1941. De Duitsers openen in Rus-

land een nieuw offensief. In Haarlem wordt het station en omgeving gebombardeerd.

16 October 1941. De Duitsers zijn 160 km van Moskou af en hebben Odessa, met de hulp van de Roemenen, veroverd.

Dolf van Schie: „Als je in de oorlog om een kletspraatje verlegen zat, begon je nooit met: ‘Mooi weertje, vandaag’. De openingszin was in die tijd: ‘Is er nog nieuws?’ Toen Hitler oprukte naar Moskou, deed de volgende anekdote de ronde: ‘Is er nog nieuws?’ ‘Ja! Heb je 't nog niet gehoord? De Duitsers hebben al de helft van Moskou!’ ‘Wat! De helft van Moskou?’ ‘Ja, de kou!’

Enkele straffen: De Nederlandse Hervormde Gemeente te Huizen (NH) werd 31 Augustus gestraft met een boete van f60.000,- omdat de kerkgangers na de dienst 't Wilhelmus zongen. Op Oud-Beierland zijn 5 personen gedood omdat ze Engelse vliegeniers geholpen hadden.

28 Januari 1942. Na een hevige koude is het gelukkig dooi. De aardappelen zijn bijna op. We hebben nog bonnen gekregen van Van Dommelen en bakker Looij. Vader en moeder gaan met de slee van Lokhorst aardappelen halen in Nieuwersluis bij Verhoef. In Januari is de school de laatste 2 weken gesloten geweest. Er ligt dikke sneeuw. De Duitsers hebben alle kolen weggehaald van de Hilversumse scholen.

4 Februari 1942. Er is weer sneeuw gevallen. 't Treinverkeer is in de war. Auto's rijden niet, want naar Loenersloot is de weg versperd. De school wordt weer gesloten.

5 Februari 1942. Er komen weer aardappelen. Daarvoor moet op Zondag doorgewerkt worden. Er is nu voor de derde keer kerk in de consistorie wegens gebrek aan brandstoffen.

17 Februari 1942. De school wordt voor onbepaalde tijd gesloten.

28 Februari 1942. Een grote zeeslag heeft plaatsgevonden in de Javazee. Het Utrechts Nieuwsblad mag niet meer verschijnen.

4 Maart 1942. De school begint weer.

14 Maart 1942. 't Is nu voorgoed dooi en er komt een vracht hout voor school.

15 April 1942. 't Is nu in Rusland ook dooi. In Loenen zullen weer Duitsers worden ingekwartierd. In Frankrijk wordt de regering Petain vervangen door een Nat. Soc. regering onder Pierre Laval.

12 Juni 1942. De inspecteurs Fock en Van Gausbek ontslagen. Grote schaarste aan groenten. Brandnetels worden verkocht voor f 0.30 het kg. Wij halen groente bij Grim.

21 Juni 1942. We krijgen maar 1 kg aardappels per week per persoon.

21 Juli 1942. Alle herenfietsen zullen gevorderd worden. Enkele groepen zoals spoorwegarbeiders, landbouwers enz. worden vrijgesteld.

23 Juli 1942. Een nieuwe verordening verplicht tot inlevering van metalen, zoals kerk klokken, naaimachines enz.

Het Nieuws 2) - 4 September 1942
 LUCHTAANVALSMIDDELEN - De burgemeester van Loenen maakt bekend: Van het vinden van voorwerpen, ook al zijn deze van oogenschijnlijk geringe betekenis, zoals kar-

*Bommen op de Bloklaan.
 Foto: Bakkeum.*

tonnen doosjes, busjes, hulzen enz.enz. waarvan het vermoeden bestaat dat deze uit vliegtuigen afkomstig zijn en welke mogelijkheden gediend kunnen hebben om een of ander nieuw aanvalsmiddel te bevatten, moeten onmiddellijk aan de politie worden gegeven. Zouden dergelijke voorwerpen reeds ten onrechte door de bevolking zijn meegenomen, dan moet onmiddellijke inlevering bij de politie geschieden. Met nadruk wordt gewezen op het gevaar, dat bekende en onbekende luchtaanvalsmiddelen opleveren bij aanraking door niet-deskundigen.

Het Nieuws - 23 October 1942, Loenen - WAARSCHUWING - Door een winkelier alhier werd aangifte gedaan van het ontvangen van een vervalschte suikerbon. Voor het geval er bij andere winkeliers ook vervalschte bonnen worden ingeleverd, dienen deze niet opgeplakt te worden. In het belang van de winkeliers wordt aangeraden zich er goed van te overtuigen dat de bon echt is en bij aanbieding van vervalschte bonnen onmiddellijk de politie te waarschuwen.

Het Nieuws - 20 October 1942, Loenen - IN BESLAG GENOMEN - Door de gemeentepolitie alhier is in beslag genomen een partij aardappelen, groot ongeveer 200 kg, die vervoerd werden door G.W.B. uit Hoofddorp.

Het Nieuws - 3 November 1942 - GEARRESTEERD - Alhier werden in verzekerde bewaring gesteld E.R. en J.T.K., beiden wonende in Loenen, wegens het vervoeren van clandestien schapenvleesch.

Het Nieuws - 3 November 1942, Loenen - DRIE DAGEN ZONDER STROOM - Wegens onvoldoende verduistering kreeg J.K. aan den Dorpsstraat alhier een proces-verbaal, terwijl voorts zijn woning gedurende drie dagen van electrischen stroom zal zijn afgesloten.

Het Nieuws - 1 December 1942, Loenen - INGEBROKEN - In het klooster 'Mater Dei' alhier is ingebroken door verbreking van het kelderraam, dat zich aan de straatzijde bevindt. Vermist werd een hoeveelheid boter en vleesch.

Het Nieuws - 22 December 1942, Loenersloot - WAARSCHUWING - Namens de Duitse overheid wordt de bevolking dezer gemeente door den burgemeester nog eens onder de aandacht gebracht dat het ten strengste verboden is hulp of iets dergelijks te verleenen aan eventueel gedaalde Engelse parachutisten. Overtreding hiervan wordt streng gestraft.

22 December 1942. Engelse vliegtuigen beschieten schepen in het Merwedekanaal. Aan boord van een sleepboot (Nieuwersluis) werden een vrouw en een kind gedood. Ook een locomotief en 2 tankwagens zijn lekgeschoten op het station. Onder Breukelen en Maarsse zijn ook slachtoffers onder de schippers gemaakt.

25 Februari 1943. De klokken worden uit de kerktoeren van Loenen gehaald.

Joop Lamme vertelt: „Om hun oorlogsindustrie op gang te houden, kondigden de Duitsers de zogenaamde metaalverordening af.

Daar viel ook onder het inleveren van kerkklokken (Bronsi!). In 1943 werden de twee klokken uit de toren van de Nederlands Hervormde Kerk gehaald door de firma Meulenberg uit Heerlen - de gemeente ontving hiervoor f 622,50 - en omgesmolten voor de Duitse oorlogsindustrie.

De kleinste klok is door duistere oorzaken nooit in Duitsland terechtgekomen, werd later ergens in het noorden van Nederland achterhaald en naar Loenen teruggebracht. Na de oorlog bracht de bevolking geld op voor een nieuwe grote klok. Die werd in maart 1949 weer in de toren gehesen.”

27 Maart 1943. De wachtdienst langs de spoorbaan is geëindigd. Vader (J. van Schie, SV) had juist deze avond voor de vierde keer moeten lopen. Dat komt dus goed uit.

8 Mei 1943. Alle Nederlanders van 18 tot 35 jaar moeten zich melden voor de arbeidsinzet in Duitsland.

2 Juni 1943. We leveren ons kristalletje met koptelefoon in.

13 Juni 1943. Alle radiotoestellen moeten worden ingeleverd. Boven Hilversum zijn Engelse

vliegtuigen neergeschoten die op weg waren naar Duitsland (Duisburg) waar het grootste bombardement van de oorlog heeft plaatsgehad van 1,5 miljoen bommen.

RADIO JOURNAAL. ‘Mevrouw Mol, zij woonde in de villa naast de Christelijke school aan de straatweg, die kwam op een dag bij me. De radio en al het koperwerk moesten bij de moffen worden ingeleverd op straffe van dat zij met handgranaten de boel zouden opblazen bij mensen die dat niet deden. Mevrouw Mol kwam dus bij me en het mens stond te huilen: ‘Ik heb zo’n mooi toestel en nou moet ik het inleveren.’

Ik zeg: ‘Niks aan de hand, mevrouw. Ik heb wel een oud toestelletje. Lever dat maar in, dan bent u tenminste gered.’

Toen heb ik haar toestel opgehaald en bij me in de winkel op de plank geïnstalleerd met een mooi tafelkleed er overheen.

Toen kwam er weer een mijnheer bij me in de winkel. Hij was hier onderwijzer aan de school en woonde ergens in. Hij vertelde dat hij van de hoofdbewoner, die doodsbenuwd was voor de moffen, z’n radio niet meer mocht houden. Ik zeg: ‘Ik kom vanavond je radio wel even weghalen, hoor. En voortaan kom jij hier ‘s avonds naar de Engelse zender luisteren. Er komen er hier ‘s avonds een hele hoop uit alle richtingen.’

Maar op een gegeven moment kwamen ze hier van de PUEM de stroom afsluiten. Ik zeg: ‘Bes-

Na een lange hongerwinter: voedsel!

Foto: Bakem

te vriend, ga in huis gerust je gang, maar in mijn werkplaats mag je de stroom niet afsluiten. Ik hoop dat ik je verder geen tekst en uitleg hoef te geven.'

Hij antwoordde: 'Ik begrijp het, maar ik vertrouw erop dat u me niet in moeilijkheden brengt door stroom te gaan gebruiken voor de naaimachine of voor verlichting.'

Ik zeg: 'Nee, absoluut niet.' En ik heb het ook nooit gedaan. Maar zodoende hadden we altijd onbeperkt stroom om naar de radio te luisteren.'

Uit: Loense Moppen, Joop Lamme ('Frank Mooij vertelde').

Het Nieuws - 20 augustus 1943, Loenen - Door de marechaussee is aangehouden de 25-jarige v.d.S. uit Nieuwersluis, verdacht van diefstal van rijwielen en konijnen, gepleegd in Breukelen, Loosdrecht en Loenen. De rijwielen werden opgespoord. De verdachte zag kans om tijdens zijn verblijf in de cel een vork in te slikken, waarop hij naar het ziekenhuis te Utrecht werd vervoerd.

De Gooi- en Eemlander, 2 September 1943, Loenen - GEEN VOERTUIGEN MEER OVER DE OUDE VECHTBRUG - Op grond van de overweging, dat de veiligheid van het verkeer zulks vereischt, hebben de burgemeesters van Loosdrecht en Loenen besloten om met ingang van den eersten September de Oude Vechtbrug te sluiten voor alle voertuigen, rij- en trekdieren en vee. Onder voertuigen worden verstaan alle motorrijtuigen, rijwielen en andere voertuigen. De aan de brug aangebrachte verkeersteekens zijn hiermede in overeenstemming gebracht.

VERZET. Een tak van het Loenense Verzet was Rolls Roys ('RR'). De groep bestond uit koeriersters die dagelijks berichten overbrachten van bijvoorbeeld Loenen naar Baambrugge. Ze waren een schakel in een lange verbindingslijn met als eindbestemming een commandopost of seinstation, waarvan de berichten werden doorgeseind naar Londen. Een van de grootste zorgen was om die R.R. meisjes aan het fietsen te houden. Fietsbanden waren namelijk in de winkel niet meer te koop en als het al lukte om ze op de zwarte markt te bemachtigen, dan

waren ze bijna niet te betalen.

Toen een van de koeriersters door bandengebrek dreigde uit te vallen, werd besloten om voor het goede doel een fiets te stelen. De keuze viel op de fiets van de burgemeester. Het was bekend dat hij elke ochtend op zijn fiets naar het gemeentehuis kwam en dat hij die niet onder het raam zette, maar in de gang van het gemeentehuis parkeerde.

Het plan was dat één van de leden van 'de ondergrondse' de fiets uit het gemeentehuis zou halen en er daarna mee naar Loenersloot zou rijden, waar de buit in de smederij van Hofstede zou worden gedemonteerd. De diefstal vond plaats vóór de middagpauze. Om te voorkomen dat er bij eventueel mislukken van de operatie verband zou worden gelegd tussen de Loense groep en Loenersloot, werd besloten om niet rechtstreeks, maar via Nieuwersluis te fietsen.

Aanvankelijk ging alles goed, maar bij het hek van Vreedenhoff bleek dat ook het materiaal van de burgemeester niet meer honderd procent was toen één van de banden het begaf en leegliep. Teruggaan had geen zin, dan maar op de lege band naar Loenersloot!

Toen de burgemeester de diefstal ontdekte, ontstak hij in razernij en dreigde met represailles.

Zulke maatregelen bestonden meestal uit gijzelen, of erger, van bekende dorpsgenoten. Een ambtenaar, die getuige was van de woeduitbarsting van de burgemeester, raakte daarvan in paniek en sloeg alarm.

Intussen was de dief, nadat hij zijn buit in Loenersloot had afgeleverd, te voet naar Loenen teruggekeerd. Wat nu? Om te voorkomen dat de burgemeester zijn woede zou koelen op onschuldigen, werd besloten om de fiets maar terug te brengen. In verband met de middagpauze was men in de smederij van Hofstede nog niet aan het karwei begonnen en dat was een geluk bij een ongeluk. Nu moest alleen de band geplakt worden. Een in de Kerklaan wonende koerierster bracht de fiets terug naar Loenen. Het lukte haar om, onopgemerkt door de burgemeester, binnen te komen en de fiets op zijn plaats te zetten. Een staaltje van koelbloedigheid!

Uit: Loense Moppen, Joop Lamme.

3 April 1944. Vader en Cor moeten morgen graven aan de dijk die Loenersloot moet beschermen tegen het water. Van 13.30-19.00 werken.

4 April 1944. Rien gaat morgen ook mee, want er wordt f0,50 per uur betaald.

6 April 1944. We hebben vandaag van 7 uur v.m. tot 6 uur n.m. gewerkt. Rien is door een Duitse officier meegenomen en naar 't Fort Nieuwersluis gebracht.

Dolf van Schie: „De Duitsers wilden het gebied tussen de Angstel en het Amsterdam-Rijnkanaal onder water zetten. Er werd een dijk aangelegd vanaf de spoorlijn tot aan de Angstel om de huizen aan de Binnenweg in Loenersloot te beschermen. Vader en mijn broer Rien hebben daaraan meegewerkt. Terwijl men aan het werk was, stonden er een paar Duitsers met kijkers op de kanaaldijk te kijken hoe het vlotte. Rien werd opgepakt en naar Nieuwersluis gebracht, omdat hij onder het werken de Duitsers iets toeriep. Ze vonden hem brutaal.”

7 April 1944. Omdat het Goede Vrijdag is mogen we om half zes uitscheiden.

8 April 1944. Men deelt ons mede dat we op Paaszondag van 2 tot 9 uur moeten graven.

10 April 1944. De Duitsers zijn in Loenen geweest om huizen en misschien scholen te verstoren.

13 April 1944. Vader en Cor moeten graven bij Ter Aa.

Dolf van Schie: „De Duitsers wilden de waterlinie laten functioneren. De essentie hiervan is, dat het land tot enkelhoogte onder water wordt gezet, zodat je niet weet waar de sloten liggen. De aanleg van dijken was nodig ter bescherming van de huizen in dat gebied. Dus toen de dijk achter de huizen aan de Binnenweg klaar was, kwam Ter Aa aan de beurt. Ik meen dat er aanvankelijk op vrijwillige basis werd gegraven.”

15 April 1944. De eerste Duitsers komen al. Onze school voor het eerst door de openbare gebruikt. We ontvingen bijna f 100,- voor het graven in Loenersloot.

25 April 1944. De Engelse luchtaanvallen zijn vooral op België en N.Frankrijk gericht. Zou de invasie nu spoedig komen nadat er al 2 jaar mee bedreigd is?

31 Mei 1944. Gedurende de Pinksterdagen (28 en 29 Mei) en de volgende dagen worden er in ons land veel locomotieven stukgeschoten.

Plaatselijke Commissie inzake Huis-
houdelijke Voorlichting en Gezondheids-
Kerensgracht 484, Amsterdam, Telefoon 34548
Opgericht 1934

HET GEBRUIK VAN TULPENBOLLEN.

Tulpenbollen zijn als voedingsmiddelen te gebruiken. Ze hebben een hoog zetmeelgehalte. Afhankelijk van de soorten hebben zij een heftigen bijmaak. Wanneer men het kniepel en de topjes verwijderd, hebben zij minder bijmaak. Tulpenbollen zijn bij het koken mie of meer melig van consistentie. Het is daarom niet mogelijk in gewichtsboekverhoudingen uit te drukken, hoeveel tulpenbollen men voor bepaalde recepten gebruiken moet.

Het schoomaaken van tulpenbollen.

De tulpenbollen schillen, doormidden snijden en van het gele kniepel en de spruit ontdoen. Harde en ongenoten deeltjes verwijderen.

Soep met tulpenbollen.

1 liter water, 1 ui, 4 à 6 tulpenbollen, aroma, zout, 1 theelepeltje olie, kerriesausroep.

Het uije snipperen en met de olie en het kerriesausroep licht bruin fruiten. Het water en de aroma toevoegen. De soep aan de kook brengen. De schoongemaakte tulpenbollen raspden boven de kokende vloeistof. Deze onder roeren nog even doorkoken en op smaak afmaken met wat zout.

Stamppot met tulpenbollen.

1 k.g. groente, 1/2 k.g. aardappelen, 1/2 k.g. tulpenbollen, zout, (olie). De groente schoomaaken en fijn snijden. De aardappelen schoongeboren en in vieren snijden. De tulpenbollen schoomaaken. Alle ingredi-

ënten opzetten met een weinig water en zout en gaar koken. Kooktijd 30 à 45 minuten. De bestanddelen fijn stampen en naar verkiezing olie aan de stamppot toevoegen.

Groente met tulpenbollen.

De groente schoomaaken en fijn snijden. Opzetten met een bedrupte water en zout en gaar koken. Kooktijd 30 à 40 minuten. Het overstollige vocht bladen met enige geraapte tulpenbollen of eenige doormidden gesneden schoongemaakte tulpenbollen met de groente meekoken.

Gebakken tulpenbollen.

De tulpenbollen schoomaaken en in plakjes snijden. Deze met wat olie in de koekenpan bruin en gaar bakken. De tulpenbollen naar verkiezing met wat zout preseteeren.

Geroosterde tulpenbollen.

De tulpenbollen schoomaaken en in zeer dunne plakjes snijden (snippers). Deze op de kachel of op de kookplaat achter de kachel leggen en ze bruin en door en door gaar roosteren. Ze na eenige minuten omdraaien en aan de andere zijde bruin roosteren. De geroosterde bollen knaalen met en zonder zout gegeten worden.

Hartige koekjes van tulpenbollen.

5 tulpenbollen, 1 lepel bloem, 1 utte, vleeschkruiden, zout. De bollen schoomaaken, raspden en liet uije raspden. Alle ingrediënten door elkaar mengen en er koekjes van vormen. Deze in de koekenpan met wat olie langzaam bruin en door en door gaar bakken.

Zoete koekjes van tulpenbollen.

5 tulpenbollen, 1 lepel bloem, stuif zout, kaneelstuurroep of citroensceze (suiker naar smaak).

De koekjes volgens bovenstaand recept bereiden.

Maal van tulpenbollen.

Methoda I.

De tulpenbollen raspden boven een zeef. Het raspje met de zeef in water houden en uitkailgen tot er geen meel meer uitkomt. Het meel, dat in het water is overgegaan, leven bruisken. Het water afgeven. Het meel bij de kachel laten drogen. De pulp gebruiken om dunne soepen bij te binden.

Uit 10 tulpenbollen krijgt men ongeveer 40 gram meel. Hiermee kan men soepen en sausen bijbinden. Voor 1 liter saus heeft men 25 gram meel noodig.

Methoda II.

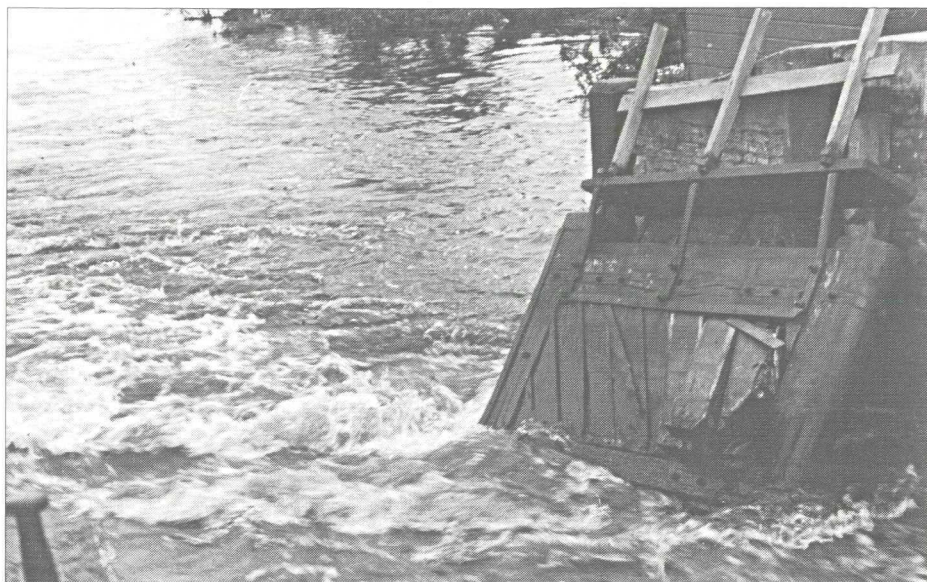
De tulpenbollen schoomaaken, in plakjes snijden en drogen, bijv. achter de kachel op een niet al te warme kachelplaat. De gedroogde plakjes in den koffie- of vleeschsoep meken. Het meel als bindmiddel voor sausen en soepen gebruiken.

Het bewaren van tulpenbollen.

Versche tulpenbollen kan men niet lang bewaren. Wil men er langer mee profiteren hebben dan kna men ze drogen of er meel van maken.

Voor het drogen worden de tulpenbollen geschuld, doormidden gesneden, van kieu ontdaan en in plakjes gesneden. Deze plakjes droogt men bij de kachel tot zij door en door hard zijn. Zij mogen niet gaar en bruin worden.

In een goed gesloten trommel dient men ze te bewaren. Vete het gebruik worden zij even in wat water geweekt. Men kan ze daarna als bindmiddel voor soepen en sausen of als vervanging van de aardappelen in stamppotten gebruiken.

April 1945: de bezetter laat een deel van de polders onder water lopen. Foto: Bakkum.

2 Juni 1944. Rien krijgt extra bonnen omdat hij ziek is.

6 Juni 1944. De geallieerde invasie is begonnen op Normandië met 400 schepen en 1100 vliegtuigen.

7 Juni 1944. Er wordt niet veel over de invasie bekend gemaakt, alleen dat het goed gaat. Van onze school wordt 1 lokaal gevorderd.

17 Juli 1944. Er wordt een aanslag op Hitler gepleegd.

20 Augustus 1944. De Geallieerden hebben een bruggenhoofd over de Seine.

26 Augustus 1944. Parijs in Geallieerde handen.

4 September 1944. In een onafgebroken stroom trekken Duitsers van Amsterdam naar Utrecht, gebruik makende van allerlei voertuigen. Brussel en Antwerpen gevallen. We moeten om half tien binnen zijn.

5 September 1944. Cor Nouwen komt om half acht vertellen dat er een aanslag op zijn vader is gepleegd. Volop melk. School gesloten. Treinen beschoten, als ook boten en auto's. Weer door tocht, maar niet zo druk als gisteren. Om 8 uur

binnen.

Tengevolge van de valse geruchten, volgens welke Maastricht en Breda bevrijd waren, zijn 4 en 5 September erg spannend geweest.

18 September 1944. Er rijden geen treinen meer. Er komt geen krant en geen post. Zwaar gedreun uit Z.O. richting. Ede?

19 September 1944. Eindhoven bevrijd. De Geallieerden zitten voor Nijmegen.

20 September 1944. Nijmegen bevrijd.

22 September 1944. Het is duidelijk te horen dat in Amsterdam haveninstallaties worden opgeblazen.

23 September 1944. In Amsterdam weer ontploffingen. Schiphol afgebrand. De toestand bij Arnhem is lang niet best. Wacht van 12-16 uur.

7 October 1944. Razzia te Utrecht en Amersfoort. Vele mannen moeten naar de IJssellinie om te werken.

19 October 1944. Ons licht wordt afgesneden.

23 October 1944. Hilversum ingesloten. Alle mannen meegenomen. 's Avonds half acht klinkt er een 20-tal schoten uit de richting Nieuwersluis.

24 October 1944. Op het schoolplein liggen 2 exemplaren van 'De Vliegende Hollander'³⁾ In Breukelen worden 2 lijken gevonden.

25 October 1944. De lijken blijken te zijn van een schietpartij op Maandagavond bij de Spiegel te Nieuwersluis.

28 October 1944. Alles wordt in gereedheid gebracht om evacu es te ontvangen. Later op de dag komt het bericht dat ze a.s. Maandag nog niet komen.

29 October 1944. Om half twee in de morgen vallen er bommen bij het station, waardoor de brugwachterswoningen en het stationsgebouw zwaar beschadigd worden. Bergen op Zoom door de Canadezen bevrijd.

BOMMEN OP NIEUWERSLUIS. Kerstmis 1944 werden de brugwachterswoningen langs het Amsterdam-Rijnkanaal in Nieuwersluis bij een geallieerde luchtaanval vernield. De bommen waren bedoeld voor het stationsemplement, maar ze vielen aan de verkeerde kant van het kanaal. Vijftien personen vonden tijdelijk onderdak in de nabijgelegen woning van de familie Stoker.

Mevrouw Stoker-Timmerman, bekend als tante Ka, kreeg van het ene op het andere uur, bij de zorg voor haar eigen gezin, ook nog eens die voor haar vijftien verdreven burens. Dank zij de hulp van veehouder Zagt, die dagelijks voor een volle emmer melk zorgde, heeft tante Ka haar loge's aan het eten kunnen houden totdat de getroffen families elders onderdak hadden gevonden.

Kort voor de Bevrijding (op Paaszaterdag

1945), werden de Stokers zelf slachtoffer van een bomaanval. Er vielen geen doden, maar er werden wel verschillende gezinsleden gewond. De gewonden werden vervoerd naar de buitenplaats Vijverhof, waar een noodhospitaalje werd ingericht.

Voor de familie Stoker en hun vijf melkgeiten werd een tijdelijk onderkomen gevonden. Ook het restant van de wintervoorraad hooi werd naar de nieuwe verblijfplaats overgebracht. Niemand had er echter aan gedacht dat er zich fosforresten in het hooi zouden kunnen bevinden. En alsof alles nog niet erg genoeg was geweest, verloren de Stokers ook nog hun hele veestapel toen de dieren van dat meegenomen voedsel gingen eten.

Uit: Vijftig jaren Loenenaren, Joop Lamme.

2 November 1944. De eerste vluchtelingen komen. Ongeveer 100.

5 November 1944. Om 6 uur met de boot naar Zuilen om het tweede transport vluchtelingen te halen.

6 November 1944. Brabant is nu vrijwel bevrijd. Het broodrantsoen wordt veel minder.

17 November 1944. Eerste tocht naar Wezep (mama).

*Winnaars en verliezers...
Foto: Bakkum.*

*De portretten van Hitlers
rechtterhand Hermann
Goering (links en rechts) en
Adolf Hitler zelf worden
triumfantelijk afgevoerd en
verbrand.
Foto: Bakkum.*

4 December 1944. Na vele vergeefse tochten krijgen we een vergunning om een schaap te slachten. Tweede tocht naar Wezep (mama).

23 December 1944. Alle mannen van de lichtingen 1905-1928 moeten zich melden voor de arbeidsinzet.

1 Januari 1945. De Duitsers doen verrassende aanvallen op de Geallieerden vliegvelden en vernielen ook wel toestellen. Op verschillende plaatsen vallen Duitsers toestellen neer, o.a. in Vreeland.

3 Januari 1945. Het Bevolkingsregister in Loenen gestolen. In andere plaatsen ook.

4 Januari 1945. De aardappels zijn in Nijkerk.

16 Januari 1945. Naar Nijkerk geweest met de bakfiets. Het Duitse front ver toont al verschillende bressen.

29 Januari 1945. De bakker komt zeggen dat hij maar één maal per week komt, n.l. op Zaterdag. We krijgen nu 800 gr. brood per persoon per week.

5 Maart 1945. Naar Wezep voor aardappelen. Amerikaanse tanks in Keulen.

13 Maart 1945. Naar Harderwijk voor 't transport der aardappelen.

16 Maart 1945. De aardappelen gaan van Harderwijk naar Nijkerk. De desertie in het Duitse leger schijnt toe te nemen.

17 Maart 1945. Naar Nijkerk en terug op één dag met een handkar.

Dolf van Schie: „We zijn op het eind van de oorlog verschillende keren op pad geweest voor aardappelen. De eerste keer was naar Wezep. Vader was, voordat hij in Loenen werd benoemd, van 1922 tot winter 1929 onderwijzer in Wezep. In de hongerwinter ging hij naar de ouders van de kinderen die hij in die tijd op school had gehad, om eten vragen.

Mijn broer Rien en ik - ik was intussen twaalf geworden - gingen met hem mee. Mijn oudste broer Cor moest toen vanwege zijn leeftijd onderduiken. Mijn moeder zou ons op de fiets een eind tegemoet komen om het laatste stuk te helpen duwen. Wij mochten voor onze expeditie de bakfiets lenen van Jansen, de bloemist. Meestal was het in die tijd zo dat het derde wiel nog wel van rubber werd voorzien, maar de loopwielen waren karwielen (houten spaakwielen met een ijzeren ring eromheen), maar deze bakfiets had nog drie luchtbanden. We vertrokken vol goede moed. Ik op de bakfiets, vader en Rien elk op een fiets er achteraan. We zijn die keer niet verder dan 's Grave-land gekomen. Toen we daar hoorden dat er in Hiversum een razzia aan de gang was, zijn we omgedraaid.

Op 16 januari werd een tweede poging ondernomen. De aardappelen waren intussen voor ons van Wezep naar Nijkerk gebracht. Op de Soestdijkerstraatweg kwamen we terecht in een stroom mensen op fietsen en bakfietsen, die allemaal met hetzelfde doel - hoe kom ik aan voedsel? - op weg waren in de richting van Baarn. Nadat we een gedeelte van de aardappelen hadden opgehaald, gingen we weer op huis aan. Het werd een barre tocht, want het was winter. Er lag een pak sneeuw en we kwamen pas ver na *Sperrtijd* thuis. Dus we waren ook nog eens in overtreding.

Op de weg tussen Hilversum en Loosdrecht lag nog een bevroren karrespoor waar we gebruik van konden maken, maar bij de driesprong in Loosdrecht was dat er niet meer en dat maakte het extra zwaar voor ons. We waren niet de enigen die na *Sperrtijd* in het donker door de sneeuw ploeterden.

Vader maakte zich er zorgen over, dat we nog na *Sperrtijd* buiten waren. 'Als we eerst maar Loosdrecht voorbij zijn, dan komen we onder het resort van Stach, een SS'er die deel uitmaakte van het Luftwaffepersoneel dat een uitkijkpost had naast Arie de Reuver', zei hij. 'Stach kent mij. Met hem redt ik het wel.' Vader genoot als *Herr Hauptlehrer* enig aanzien bij genoemde Stach, zie je.

Moeder zou naar de Driesprong in Loosdrecht komen om te helpen duwen. Maar ze kwam niet, want ze had gehoord dat er 's avonds een

razzia zou zijn en ze moest Cor verbergen. Dus moesten we het karwei met ons drieën zien te klaren. Ik weet nog dat we op onze wenkbrauwen thuiskwamen, maar wél met aardappelen. Op 17 maart 1945 zijn we nog een keer op pad gegaan, deze keer met een handkar van Kees Mur. Cor ging nu wel mee, maar alleen tot Baarn. Tot zover was het nog redelijk veilig voor hem. Hij zou daar bij familie wachten en meehelpen om het vrachtje naar huis te duwen. We hadden die keer ook veel beter weer dan in januari. Alles verliep eigenlijk prima. Maar bij een kroegje ter hoogte van Bunschoten klonk er opeens geschreeuw: 'Halt! Terug!'

De Landwachter die daar op wacht moest staan, zat zich in de kroeg te warmen en haastte zich om ons aan te houden toen hij ons langs zag komen. Het was maar goed dat Cor er niet bij was, anders had het er niet goed voor hem uitgezien. Het was ook een geluk dat deze Landwachter geen zin had om onze handkar te doorzoeken, want ik had in de buurt van Loosdrecht een paar exemplaren van 'De Vliegende Hollander' van straat opgeraapt en onder de lege juten zakken in de kar weggehoffeld. 'De Amerikanen zijn over de Ruhr', stond erin. Hij had deze boodschap beslist niet leuk gevonden! Onze tocht verliep verder voorspoedig".

AARDAPPELEN. Hoewel er nog wekelijks bonnen voor levensmiddelen werden uitge-

De Duitse bezetter vertrekt na de capitulatie op 5 mei 1945 via de Rijksstraatweg. Foto: Bakkum.

deeld, was er tegen het einde van de oorlog zo goed als niets meer te krijgen en werden de voedselzendingen voor de vijand met argusogen bekeken.

Op een middag kwam er een schip door de Vecht, dat afmeerde bij de loods van fouragehandel Griffioen in de Dorpsstraat. Al gauw ging het gerucht dat het geladen was met aardappelen voor de Duitse bezetters in de Vechts-treek. Het schip werd aan de kant van de Dorpsstraat wel bewaakt, maar niet vanaf de Vecht. In *Sperrijd* en gedekt door de duister-nis, probeerde een enkeling om met een roei-boot via de Vecht toegang te krijgen tot het schip. Om het piepen van de riemen tegen te gaan, werden de roeispanten dik in het vet gezet en om het plassen van de riemen in het water te voorkomen, werd er langzaam geroeid. Zo gelukte het deze en gene om een partijtje aard-appelen te bemachtigen.

Dat de vreugde over het verworven bezit niet altijd van lange duur was, illustreert het volgen-de verhaal: Een familie die op een nacht op rooftocht was geweest en een partij aardappelen had buitgemaakt, had de buit zolang in het voorportaal gelegd. Toen er de volgende mor-gen al vroeg op de deur werd gebonsd, riep de heer des huizes, in de veronderstelling dat één van de burens aan de deur stond: 'Loop maar achterom, want het portaal staat vol aardappe-len.' Aan de achterdeur merkte hij tot zijn schrik dat zijn vroege bezoekers geuniformeerd waren. Hij moest zijn aardappelen inleveren voordat hij er ook maar één had kunnen proe-ven!

Uit: Loense Moppen, Joop Lamme.

25 Maart 1945. Station Breukelen verschillen-de keren gebombardeerd (ong. 100 bom-men). 't Toestel verongelukt. De Engelsen heb-ben de Oude IJssel overschreden.

31 Maart 1945. De Engelsen zijn al voorbij Munster. Weer bommen op Nieuwersluis. De kerk van Loenen getroffen⁴). Berlijn wordt dagelijks gebombardeerd.

4 April 1945. Het Twente-Rijnkanaal is nu in Geallieerde handen. In Zutphen hevige straat-gevechten. Ten O. van Arnhem zijn patrouilles de Rijn overgestoken.

10 April 1945. Deventer bevrijd. De Canade-zen staan aan het IJsselmeer.

16 April 1945. Melk op school uitgereikt. Bij Otterloo hebben troepen uit Arnhem zich verenigd met die uit Apeldoorn. Velp gezui-verd.

19 April 1945. De Mijndense dijk wordt doorgestoken. Uit Loenen moeten zich 120 mannen melden voor graafwerk. Harderwijk bevrijd.

20 April 1945. Aangezien zich maar 2 mannen hebben gemeld, wordt met strenge straffen gedreigd als er niet meer komen.

21 April 1945. Wij zijn met ons drieën gaan graven. Zodoende waren er ongeveer 55. Omdat er nog te weinig waren, werden er 4 mannen gegijzeld. Daarna meldden zich nog wel 70 man aan.

24 April 1945. De oude brug wordt afgebro-ken.

25 April 1945. We halen een mooie vracht hout uit het bos van Houtzagers, omdat de Armeniërs dikke stammen voor een takversper-ring nodig hadden.

28 April 1945. Himmler biedt capitulatie aan. Hitler zal niet lang meer leven.

30 April 1945. De eerste voedselpakketten uit-geworpen. Duitsland voor 90 % bezet.

1 Mei 1945. Hitler gestorven. Dönitz opvolger.

2 Mei 1945. De vliegtuigen met levensmidde-len zijn boven Amsterdam zichtbaar. Er komen er ook hier over. De opmars gaat overal in snel tempo verder.

4 Mei 1945. De radio bericht om 8.45: De Duitse troepen in Nederland, Denemarken en Noorwegen capituleren met ingang van Zater-dagmorgen 8 uur. Grote vreugde! Bruidssuikers uitgedeeld.

*De bevrijders worden met gejuich ontvangen.
Foto: Bakkum.*

Proclamatie van H.M. de Koningin:

Landgenooten,

Het uur der bevrijding is thans ook voor U aangebroken.

Het oogenblik, waarop Ik en U met zooveel spanning en ongeduld gewacht hebben, is daar.

Ik weet van de bittere beproevingen, waaronder Gij, afgesneden van een deel van ons Vaderland, deze laatste maanden hebt geleefd.

Die druk heeft thans een einde genomen.

Ik weet van den bovenmenschenlijken moed, waarmede Gij de zwaarste ontberingen hebt gedragen.

Talrijke handen zijn uitgestrekt om het einde Uwer nooden zooveel mogelijk te bespoedigen, maar veel zal daarbij afhangen van Uw rustige en eendrachtige houding in de komende dagen.

Werkt allen mede deze een rustig verloop te geven.

Geboorzaamt stipt de bevelen van het Geallieerde Opperbevel, waarmede de Regeering een regeling heeft getroffen. Luistert naar de aanwijzingen van Uw Nederlandsch Militair Gezag, dat krachtens die regeling onder leiding en verantwoordelijkheid der Nederlandsche Regeering, zijn taak in overleg met het Geallieerde Opperbevel verricht.

Ik hoop spoedig op Nederlandschen bodem terug te keeren om met mijn verantwoordelijke raadgevers de leiding van 's Lands zaken weer op Mij te nemen.

Dat Gods zegen op U allen ruste.

Nederland herrijst.

Leve het Vaderland!

WILHELMINA.

NOTEN

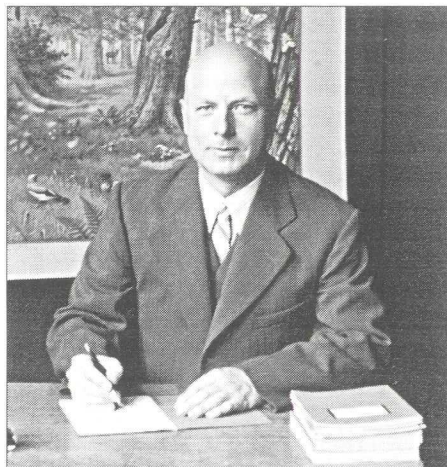
- 1) Cuvelier, Hatman en Sundermijer waren Nederlandse militairen die bij de familie Van Schie waren ingekwartierd.
- 2) Het Nieuws, editie De Vechtreek, was de voorloper van Het Nieuwsblad voor Vecht-, Amstel- en Rijnstreek. In de oorlogsjaren verscheen het blad onregelmatig en een tijdlang helemaal niet.
- 3) De Vliegende Hollander werd uitgegeven door de geallieerde strijdkrachten.

- 4) Oudere Loenenaren herinneren zich hier niets van. De kerk kan niet gebombardeerd zijn, want dan zou de omgeving ook getroffen moeten zijn en dat is niet gebeurd. Misschien is de kerk alleen getroffen door een kogel die geringe schade aanrichtte. Een maand na de bevrijding is wel brand uitgebroken in de kerk. Het schip is daarbij uitgebrand en het mooie Bätz orgel verwoest. De preekstoel is gered en ook een paar wapenborden van de familie Van Cronenburgh.

Biografie Johannes van Schie

Johannes van Schie werd op 16 oktober 1901 in Harderwijk geboren als zoon van kleermaker Hermanus van Schie en Johanna Cornelia Bes-selsen. Hij overleed op 31 juli 1989 te Loenen aan de Vecht.

Johannes kwam uit een kleermakersgeslacht, dat dit beroep al sinds circa 1750 uitoefende, eerst in Delft en sedert ongeveer 1800 in Harderwijk. Zijn vader had een eigen bedrijf; het ondernemen zat de familie in het bloed.

Meester Van Schie, hoofd van de christelijke lagere school te Loenen (1935-1967).
Foto: collectie A. van Schie.

In Harderwijk volgde Johannes de christelijke kweekschool. Toen hij onderwijzer was, haalde hij in zijn vrije tijd de hoofdakte en enkele andere akten, onder meer voor wiskunde.

Achtereenvolgens was meester Van Schie stagiair (kwekeling met akte) aan de christelijke school te Garderen (1921-1922), onderwijzer aan de hervormde viermannschool te Wezep (1922-1929), eerste onderwijzer ('adjunct-directeur') aan de hervormde burgerschool aan de Laan van Nieuw Guinea te Utrecht (1929-1934) en hoofd van de christelijke lagere school te Loenen aan de Vecht. Meester Van Schie trad in Loenen in dienst op 1 januari 1935 en ging met pensioen per 1 januari 1967.

Op 26 mei 1927 trouwde Van Schie als 25-jarige te Oldebroek met Marie de Jong (1903-1973). Als weesmeisje had Marie ooit nog enige tijd doorgebracht op de buitenplaats 'Wallestein' aan de Vreelandseweg te Loenen.

Van Schie stond in Loenen spoedig bekend als een actief en ondernemend schoolhoofd. Toen hij in deze plaats begon, telde de christelijke lagere school 46 leerlingen en twee onderwijskrachten. Mede door zijn werklust, ijver en plichtsbetrachting (een typering van het schoolhoofd te Utrecht, G. Hoevelaken) ging de school een bloeitijd tegemoet. In de zomer van 1940 telde de school aan de Rijksstraatweg, anno 1995 't Fundament geheten, al honderd leerlingen. En dat aantal bleef verder groeien, waardoor meer leerkrachten aangesteld konden worden.

In zijn Loenense periode was Van Schie ook actief als ouderling van de hervormde gemeente en als voorzitter van de plaatselijke afdeling van de Christelijk-Historische Unie (CHU, in 1980 opgegaan in het Christen-Democratisch Appel, CDA).

Veel oud-leerlingen van de school herinneren zich vooral de lessen vaderlandse geschiedenis van meester Van Schie. Hij vertelde zeer aansprekend.

Zijn grote belangstelling voor geschiedenis blijkt ook uit zijn dagboek over de ontwikkelingen in de school. Daarnaast maakte Van Schie aantekeningen over de bezetting. Deze *Dagboeknotities* van meester Van Schie zijn het uitgangspunt geweest voor het artikel van Stanny Verster in deze Vechtkroniek. Aan de hand van deze (korte) notities over de jaren '40-'45 kunnen wij ons een beeld vormen van de gebeurtenissen die een halve eeuw geleden in onze omgeving plaatsvonden.

Kees de Kruijter

Burgemeesters in oorlogstijd

Een jaar na de Duitse bezetting werd het Nederlandse bestuursapparaat door rijkscommissaris Seyss-Inquart afgestemd op de zogenaamde 'nieuwe orde'. In de gemeentelijke en provinciale besturen werd vanaf dat moment het leidersbeginsel ingevoerd.

Dit hield in, dat de gemeenteraden en provinciale staten werden opgeheven, inclusief alle gemeentelijke en provinciale commissies. Er werden dan ook geen verkiezingen meer gehouden.

De verantwoordelijkheid op bestuursgebied kwam in handen van één persoon te liggen; bij de burgemeester in de gemeente en bij de commissaris in de provincie. De burgemeesters kwamen onder controle van de provinciale commissarissen te staan. De wethouders en de gedeputeerden van provinciale staten werden medewerkers van hun burgemeester respectievelijk commissaris.

Dit alles was geregeld in een verordening van de bezettende macht. Die verordening 152/41 werd gepubliceerd op 12 augustus 1941 en trad in werking op 1 september 1941.

De bedoeling was overduidelijk: de bezetter had nu een instrument om de alleen-verantwoordelijke burgemeester en commissaris beter

te sturen en te controleren.

Voor zover de burgemeesters en commissarissen niet 'fout' waren, stonden zij voor de vraag, wat zij nu dienden te doen: aanblijven of de functie neerleggen?

Daarover ontstond in bepaalde kringen een brede discussie. De rijkscommissaris had het de burgemeesters en commissarissen echter zeer moeilijk gemaakt: wie zijn functie zou neerleggen, zou geen wachtgeld en pensioen ontvangen.

Geen van de commissarissen in de provincie (een aanzienlijk deel van hen zat in de 'foute' sector) en slechts weinig burgemeesters verlieten hun post als gevolg van de inwerkingtreding van verordening 152/41.

De bestuursmacht in de gemeente lag tijdens het grootste gedeelte van de Tweede Wereldoorlog in handen van de burgemeester. In dit artikel schenken wij aandacht aan de personen die in Loenen, Nigtevecht en Vreeland in de periode 1940-1945 dit ambt hebben bekleed.

Willem Isaïc Doude van Troostwijk werd geboren te Loenen op 22 november 1894. Hij was een zoon van Hendrik Jacob Doude van Troostwijk, advocaat, en jonkvrouw Jacoba

Meteen na de bevrijding keert de Loenense burgemeester W.I. Doude van Troostwijk terug van zijn onderduikadres in Abcoude. Foto: Bakkum.

Henriëta Marianna Agatha Clifford. De families Doude van Troostwijk en Clifford waren in Loenen en Vreeland onder meer actief in het bestuur van de waterschappen.

Van 16 februari 1934 tot 5 september 1944 (Dolle Dinsdag) en vanaf mei 1945 tot 1 april 1964 was mr. W.I. Doude van Troostwijk burgemeester van Loenen. In tegenstelling tot zijn broer Hendrik Jacob (zie hierna) was hij geen lid van de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB).

In de periode 1940-1945 hadden sommige burgers vanwege de activiteiten van zijn broer wel enige achterdocht tegen de burgemeester, mede ook omdat hij voor de buitenstaander zichtbaar geen principiële verzets- c.q. anti-Duitse houding aan de dag legde.

Op 5 september 1944 doken Doude van Troostwijk en gemeentesecretaris Leendert Johannes den Hollander onder, omdat zij hadden geweigerd op bevel van de Duitse officieren over te gaan tot het vorderen van paarden en wagens voor het vervoer van soldaten naar het front bij Arnhem. J. van Dijks, wethouder in Loenen, nam als loco-burgemeester van 5 september tot november 1944 de plaats in van Doude van Troostwijk.

Na Dolle Dinsdag verbleef Doude van Troostwijk op diverse onderduikadressen. Tot 16 april 1945 in Huizen en vanaf die datum tot 5 mei

1945 op twee achtereenvolgende adressen in Abcoude.

In een brief van 31 januari 1945 van 'der Generalkommissar Verwaltung und Justiz' werd meegedeeld, dat W.I. Doude van Troostwijk met onmiddellijke ingang was ontslagen.

Op de dag van de bevrijding keerde hij op de fiets terug naar Loenen; een gemeenteambtenaar had hem verteld, dat de kust weer vrij was. Een jaar later deelde de waarnemend Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht hem mee, dat er op grond van zijn houding tijdens de bezetting geen aanleiding bestond „een zui-veringsmaatregel te nemen”.

J. Hettema werd in november 1944 door de bezetter benoemd als opvolger van Doude van Troostwijk in de gemeente Loenen. Hettema was oorspronkelijk onderwijzer van beroep, maar werd later burgemeester van het Zeeuws-Vlaamse Hulst.

Hettema was lid van de NSB. Toen de plaats Hulst in september 1944 door de geallieerden werd bevrijd, moest hij vluchten.

Korte tijd was Hettema vormingsleider van de NSB-kring 'de Vechtstreek'. Vervolgens kwam hij als burgemeester in Loenen terecht. Hier heeft hij als zodanig gewerkt van november 1944 tot april 1945. Daarna werd hij burgemeester van Abcoude en Vinkeveen.

Burgemeester L. Schiethart voor de ingang van het voormalige gemeentehuis van Vreeland, temidden van het ontvangstcomité ter gelegenheid van het muziekconcours in 1939.
Foto: Coll. Aalderink

Na de bevrijding is Hetteema door een ongeval om het leven gekomen. Op zaterdagavond 5 mei 1945 reed hij met zijn motor tegen een stilstaande vrachtwagen, waarna hij drie dagen later aan zijn verwondingen overleed.

Ondanks zijn NSB-lidmaatschap heeft Hetteema een redelijk positieve indruk achtergelaten: een eenvoudige man, die nooit misbruik heeft gemaakt van zijn positie, aldus ooggetuigen. Hij zou nooit mensen hebben laten oppakken en zich evenmin in zijn functie hebben verrijkt.

Lodewijk Schiethart werd op 10 maart 1881 te Doesburg geboren als zoon van Lodewijk Schiethart en Anna Elisabeth Bartholomée. Hij was gehuwd met Everdina Johanna Wilhelmina Kat en overleed op 19 januari 1968.

Schiethart was burgemeester van de gemeenten Vreeland en Nigtevecht van 3 juni 1911 tot 31 januari 1945 (ontslagen door de bezetter) en van 7 mei 1945 tot 1 april 1946. Met ingang van de laatste datum is hem ontslag verleend wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

In de interimperiode is Hendrik Jacob Doude van Troostwijk enkele weken burgemeester geweest van zowel de gemeenten Vreeland en Nigtevecht als van de gemeente Loenen: zie hierna.

Hendrik Jacob Doude van Troostwijk werd te Loenen geboren op 21 januari 1898. Hij was een broer van Willem Isaïc (zie hierboven).

Nadat Hendrik Jacob het gymnasium had voltooid, vertrok hij als planter naar Nederlands-Indië. Na een tienjarig verblijf aldaar keerde hij naar Nederland terug en stichtte hij met behulp van zijn familie een incassobank in Amsterdam. Zijn familie heeft later met hem gebroken vanwege zijn activiteiten in de NSB.

Op 1 juli 1931 huwde hij met Elisabeth Hijner uit Hilversum, eveneens lid van de NSB. H.J., toen woonachtig te Nieuwersluis, sloot zich in oktober 1933 aan bij de NSB. Van augustus 1934 tot november 1936 was hij kringleider in de Vechtstreek. Op grond van het zogenaamde 'ambtarenverbod' - waarbij werd bepaald dat overheidsfunctionarissen geen lid mochten zijn van de NSB - legde hij die functie neer, toen hij werd benoemd tot secretaris van het waterschap 'Het Honderd' te Loenen. Na de inval van de Duitsers meldde hij zich weer aan als lid van de

NSB en nam hij de functie van de kringleider weer op.

H.J. werd op 17 april 1945 door de bezetter benoemd tot burgemeester van de gemeenten Loenen, Vreeland en Nigtevecht. Met ingang van 7 mei 1945 werd hij op grond van het Zui-veringsbesluit 1945 ontslagen, waarbij hem het recht werd ontzegd op pensioen en alle andere rechten.

Toen H.J. tot burgemeester van Loenen, Vreeland en Nigtevecht werd benoemd, had hij al ervaring als burgemeester van de gemeenten Mijdrecht en Wilnis. Van 5 november 1943 tot 17 april 1945 was hij burgemeester van die beide gemeenten.

Bij de bevrijding hebben de Binnenlandse Strijdkrachten H.J. in de burgemeesterswoning te Mijdrecht gearresteerd. Hij stond bekend als een overtuigd NSB'er. In zijn Loenense periode hing zijn revolver altijd over de stoel in de burgemeesterskamer. Dat wijst erop, dat hij zich wel degelijk bewust was van de gevaren, die hem als NSB-burgemeester bedreigden.

Na zijn arrestatie werd H.J. vastgehouden in diverse interneringskampen, waaronder Amersfoort, Avegoor en Westvaart in de Noord-Oostpolder. In dit laatste kamp verbleef hij nog op 10 november 1948. Uiteindelijk werd hij veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf van 5 mei 1945 tot 5 mei 1950 met ontzetting uit het kiesrecht en het bekleden van ambten in overheidsdiensten. Tevens werd hem een boete opgelegd van f 15.000,-.

Na zijn vrijlating in 1950 vestigde hij zich te Zeist.

Kees de Kruijter en Ruurd Ubels

BRONNEN EN LITERATUUR

- Jong, dr. L. de, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, deel 5 (eerste helft), Den Haag 1974, pag. 238-249
- Wit, Fred de, De Burgemeesters van De Ronde Venen in oorlogstijd, in: de Proostkoerier (tijdschrift van de historische vereniging 'De Proosdijlanden' te Mijdrecht), 8e jaargang no. 4, pag. 19-29
- Ubels, Ruurd, Loenen aan de Vecht tussen goed en fout, niet gepubliceerde doctoraalscriptie, Vrije Universiteit Amsterdam 1990
- Gemeentearchief Loenen aan de Vecht, 1819-1943 en 1944-1964

Onderdak in een veilig Vreeland

† Is is november 1994. De regen klettert op het dak, stormwind giert rond het huis en ik doe iets, dat ik in vijftig jaar niet heb gedaan; ik blader in mijn kleine oorlogsdagboekje. Ik kijk terug in de geschiedenis en verwonder me, dat ik dit alles heb meegemaakt; dat ik leef en gezond achter mijn typemachine dit verhaal mag vertellen. Een fragment uit het najaar van 1944.

7 november. Ruim een week ben ik nu terug uit de kop van Overijssel, ontsnapt uit de klauwen van de SA die onderduikers en niet-werkwilligen bij de Arbeitseinsatz van de Duitse vijand - Hollandse jongens en mannen - leerden een tankgracht graven! De nachtelijke tocht over een bezette IJsselbrug, door een stikdonkere Veluwe en door een zeker niet ongevaarlijk Midden-Nederland doet zich 's nachts in mijn slaap nog gelden. Ondergedoken in een rustig Vreeland ben ik even betrekkelijk veilig. Storm en regen, minder eten dan daar in Overijssel, maar dankbaar voor het verleende onderdak! 's Avonds bij het licht van de carbidlamp horen we dat een groep evacues uit Arnhem en omgeving deze kant uitkomt en in Vreeland onder dak gebracht moet worden. Met de gedachte hoe dát weer zal verlopen, gaan we 'te bedde'. Morgen is er werk aan de winkel!

8 november. De voorkamer wordt ontruimd en voor de opvang van de evacues in gereedheid gebracht. Buiten is het volop herfst: grauw en nat.

9 november. Hagel en storm. Er komt bericht dat het nú gaat gebeuren. De groep verblijft in Zuilen en zal opgehaald worden. Zittend op een platte wagen met paard ervoor, vangen we de tocht naar kasteel Zuilen aan. Op het smalle pad langs de Vecht is geen verkeer en tegen de middag naderen we het kasteel. Bij de brug staat en zit een groepje mensen, bepakt en bezakt. Met een naaimachine, weckflessen en

zélfs een vogelkooitje. En dat alles in de stromende regen! Ze zijn van huis en haard verdreven tijdens en na de vergeefse luchtlandingen rond Arnhem, die snel tot de bevrijding van Midden- en Noord-Nederland moesten leiden. Het is anders afgelopen... Doornat, koud en hongerig zit de groep bijeen. Doodmoe na veel te hebben meegemaakt en te hebben rondgezworven. Wie kan, wie wil in deze barre tijd deze mensen onderdak geven en voeden? Normaal gesproken een onmogelijkheid... Hoe zal dat in Vreeland gaan? De groep blijkt véél te groot voor vervoer op onze twee platte wagens. Een communicatie-stoornis? Plots komt onder die Zuilense klapbrug een beurtschip aantuffen. Het scheepje keert de steven en meert vóór ons af. Een kort praatje en wij helpen de evacues met hun spullen aan boord. Alles en allen naar beneden, weg uit de regen en wind. En met zijn zielige belading tuft het scheepje richting Vreeland. Met een Rode-Kruishelm op, blijf ik bovendeks bij de schipper. De motor van ons scheepje doet in plaats van op dieselolie op carbolineum zijn plicht. En dat is te zien en te ruiken. Maar het komt vooruit! Ter hoogte van kasteel Nijenrode krijgen we vanaf de westzijde van de Vecht een schot voor de boeg! Aan de kant komen, bakboordzij, *schnell!* Onze schipper doet alsof hij bijdraait en kiest daarvoor de oostkant van de Vecht, om in volle vaart langs de wal noordwaarts te tuffen. Méér schoten vallen en geschreeuw in het Duits klinkt vanaf de straatzijde. Achter het gebouw van de toenmalige melkfabriek zijn we veilig. In Breukelen staat de klapbrug al omhoog en zonder te treuzelen nemen we deze in volle vaart. Voorlopig kan de schietende Duitser niet aan de oostzijde van de Vecht komen. Zonder mankeren wordt in het duister voor de wal van Brugzicht in Vreeland afgemeerd. Dokter, zuster en de nodige hulp staan daar al te wachten. Snel zijn de evacues onder dak om op verhaal te komen, wat te eten en van een warm bed te genieten. En de regen blijft vallen...

10 november, geeft het dagboek aan. Op het gemeentehuis van Vreeland moet brood gehaald worden en naar Brugzicht worden gebracht. Een drukte van belang. Lijsten worden samengesteld, briefjes gemaakt en met behulp van de bevolking worden evacues ondergebracht. Gezinnen zoveel als mogelijk bij elkaar. Maar welke oudere gastgezinnen hebben nog bedjes voor kleine kinderen, of een wieg met alles wat daarop in in hoort? Elders in het dorp wordt dit soort spullen beschikbaar gesteld. Op handkarren wordt het opgehaald en rondgebracht. Er komt schot in het geheel, wat echter niet wil zeggen dat er geen problemen meer zijn.

11 november is er onrust. Vliegtuigen in de lucht, luchtafweer knalt uit de stelling bij de brug over het Merwedekanaal. Zo nu en dan luchalarm! Dat betekent binnen blijven, juist nu de hersftzon zich even laat zien.

12 november. Een zondag, mét regen. Toch komen velen naar de kerk. Dat geeft onderling contact in een vreemd dorp. Het resulteert erin, dat hier en daar evacues van onderdak wisselen om meer bij elkaar te zitten. Eten komt deze dag uit de gaarkeuken bij Van Leer en wordt rondgebracht. De dag vliegt om.

13 november komt er weer een, nu een kleinere, groep evacues binnen. Verschillende lieden zijn gewond en worden eerst in Brugzicht verzorgd, voordat ze onderdak krijgen. Vreeland komt vol te zitten en overal wordt naar meer ruimte, meer onderdak gezocht. Hier en daar wordt het zomerhuis bij een boerderij schoongemaakt. Overal wordt naar meer onderdak gezocht. De volgende dag gaat dit zo door en worden vele bedden getransporteerd. Hier en daar turf voor verwarming gebracht. Inmiddels worden de eerste 'trubbels' bijgelegd, want niet iedereen accepteert 'de zaken' zonder meer.

18 november. Een nacht vol lichtkogels aan de hemel. Gerommel en geflits van schieten of vallende bommen in de verte. Over de plas gezien is het daar in het Zuiden volop oorlog. En die storm, die regen die maar doorgaan!

19 november. Weer zo'n nacht en dag. Zou de bevrijding snel komen? Een barre winter staat voor de deur.

20 november. Er is gebrek aan 'brand'. Uitgerust met zagen en bijlen gaan we de laantjes in en het geboomte dunnen. Gezaagd en gehakt vindt het hout zijn weg en hopelijk verwarmt het huid en ziel.

Zonder dat we het wisten, maar wél vermoeden, kwamen er nog voor vier zware en heel beroerde maanden. Maar in Vreeland maakte ik die niet meer mee. Mijn verdere tijd als onderduiker bracht ik door in een koud huis achter achter gesloten gordijnen. Het was er veilig voor mij, want tuin en huis lagen midden in door moffen bezet stadsgebied! Op wat geschiet en een bommetje na, maar zonder controles, zat ik daar die laatste oorlogsmaanden 'uit te zitten', studerende, in afwachting van De Bevrijdingsdag!

H.J.A.

De stichting SBB-Fonds te Breukelen, voortgekomen uit de Spaarbank voor Breukelen, heeft een subsidie verstrekt ten behoeve van deze bijzondere aflevering van de Vechtkroniek.

Toen de Spaarbank voor Breukelen in een groter geheel, de VSB (Verenigde Spaarbank) Groep NV, is opgenomen, heeft het bestuur van de bank het SBB-Fonds opgericht.

De (rente) opbrengsten van het vermogen van deze stichting worden besteed aan donaties in de sociaal-maatschappelijke of culturele sfeer binnen het werkgebied van de Spaarbank voor Breukelen e.o. Eén van de donaties in 1995 is bestemd voor de financiering van dit nummer van de Vechtkroniek.

Met dank aan het bestuur van het SBB-Fonds te Breukelen.

Cronenburgherbrug of Mussertbrug?

In december 1930 bezocht ir. Anton Mussert (tweede rij, in het midden) het zojuist geopende gemaal te Muideren. Links van Mussert staat de voormalige ere-burger van Loenen, wijlen mr. dr. N.C.J.M. Kappeijne van de Copello. Op de voorste rij, derde van rechts Musserts vrouw.
Foto: collectie J. Lamme.

Vraag een oudere Loenenaar naar de Cronenburgherbrug, en de kans is groot dat u de weg wordt verteld naar de 'Mussertbrug'. Want dat is de bijnaam van de brug in de Bloklaan over de Vecht.

Bijna twee jaar nadat Anton Adriaan Mussert in 1918 aan de Technische Hogeschool van Delft cum laude afstudeerde als civiel ingenieur, trad hij in dienst van de provinciale waterstaat van Utrecht. In die functie zorgde hij ervoor, dat de Zuiderzeewerken niet ten koste gingen van een goede afwatering van de Vecht.

Deze verdienste bezorgde Mussert een paar jaar later een bijbaan als technisch adviseur van de Gooise kamer van koophandel. In deze functie legde hij in 1926 de laatste hand aan een uitgebreid waterstaatkundig plan op de grens van het Gooi en de Vechtstreek. Het bekendste onderdeel hiervan werd het kanaal van Hilversum naar Vreeland.

Een jaar daarop werd Mussert benoemd tot hoofdingenieur van de provinciale waterstaat van Utrecht. Een opzienbarende benoeming, want met zijn 33 jaar was hij op dat moment de jongste hoofdingenieur van het land.

In deze functie moest Mussert leiding geven bij

de aanleg van een uitgebreid wegenstelsel in de provincie Utrecht. Nieuwe wegen werden aangelegd, anderen werden vernieuwd. Zo werd Mussert onder meer verantwoordelijk voor de huidige S21, de provinciale weg die dwars over het grondgebied van Vreeland loopt, en de verbinding tussen Loenen en Loosdrecht via Oud-Over. Loenen hield aan deze vernieuwingsdrang onder leiding van Mussert de Cronenburgherbrug over.

In 1934 werd Mussert ontslagen bij de provinciale waterstaat van Utrecht, omdat hij zich niet wilde neerleggen bij het verbod voor ambtenaren lid te zijn van de NSB.

De noordelijke Vechtstreek zou hij echter nog regelmatig bezoeken. Dat was onder meer het geval op 21 juni 1941, toen hij even ten zuiden van Nieuwersluis de buitenplaats 'Vijverhof' opende als officieel onderkomen van de NSB-kring 'de Vechtstreek'.

Wegens landverraad werd Mussert na de oorlog ter dood veroordeeld. Het vonnis werd op 7 mei 1946 door een executiepeloton voltrokken.